

ikkeevold

Voldspolitik

Joschka Fischer troede i sin fortid på at bruge vold til at fremme politiske mål. Det gør han fortsat som tysk udenrigsminister, hvor han fik Tyskland med i Kosovo-krigen. Tidligere tævede han selv politibetjente. I dag beordrer han andre til at kaste bomber. Truslen om vold er fortsat det ultimative svar på alle politiske udfordringer, såvel for ministre som for gadedrenge. Hverken Joschka Fischer eller resten af verden lader desværre til at blive klogere.

IKKEVOLD udgives af Aldrig mere Krig (AmK), dansk afdeling af War Resisters' International (WRI).

Fred er en menneskeret, og krig er en forbrydelse mod menneskeheden. Derfor er det AmK's formål at arbejde for at fjerne krigens årsager og at modarbejde enhver form for krig og krigsforberedelse.

Ved medlemsskab af Aldrig mere Krig kræves frigørelse fra eventuel tilknytning til militæret, herunder beredskabsstjeneste.

IKKEVOLD dækker ikke nødvendigvis AmK's hovedbestyrelses holdninger.

Abonnement:

IKKEVOLD udkommer med fire numre årligt. Abonnementet indgår i medlemsskabet. For ikke-medlemmer koster et abonnement årligt 105,-. Løssalg: 30,-.

Abonnementsbestilling til:

Aldrig mere Krig
Nørremarksvej 4
6880 Tarm
Tlf. 9737 3163
Giro 9004882

Adresseændring skal ske på posthuset i det distrikt, hvorfra der flyttes. Navneskift skal også meddeles til distriktets posthus.

Kopiering og eftertryk og anden gengivelse med angivelse af kilde anbefales.

Oplag 600. Eget tryk.

Kollektiv redaktion:

Tom Paamand 8623 0328
Holger Terp 3678 4028

Stof til IKKEVOLD sendes til:

Tom Vilmer Paamand
Ølstedvej 4
Lisbjerg
8200 Århus N
E-mail: ikkevold@fred.dk

ISSN 0107-5276

Tag trykket af kedelen

Danmark vil finde de manglende FN-penge til familieplanlægning, som USA nægter at betale.

Af Geert Grønnegaard

Det kom i 1998 frem, at den FN-afdeling, som havde med familieplanlægning at gøre, havde haft overraskende god succes med nogle af sine projekter.

Man havde startet en kondomfabrik på Filippinerne, og et lykkeligt samarbejde med muslimske gejstlige i lande med meget høje fødselsrater som Indonesien og Jordan.

Projekterne havde på få år skabt ændringer, der virkelig kunne måles. Noget i retning af, at "normalkvinderne" i disse lande fra tidligere at have fostret 7-8 børn var gået over til kun at præstere 3-4 stykker. Det er noget der letter, når befolkningen i stedet for at fordobles på 20 år er 40 år om det.

Desværre blev denne markante succes standset og endog sat tilbage, fordi USA - verdens rigeste land - holdt mere end et års gæld til FN tilbage.

Befolkningsprogrammerne manglede 8% af bevillingen, svarende til 25 millioner dollars. FN-folkene havde ellers efter bedste evne forsøgt at rette ind med deres rådgivning og metoder, så de kunne blive "spiselige" selv for religiøse amerikanere, men det hjalp altså ikke.

Krigsforebyggende

I Aldrig mere Krig mente vi, at disse ellers så lovende programmer måtte have en indlysende krigsforebyggende effekt ved at lette presset på alle ressourcer i verden. At det var mere skånsomt at standse befolkningspresset så at sige ved kilden, end at lade våbenfabrikanterne gøre det på den barske måde mod de voksne.

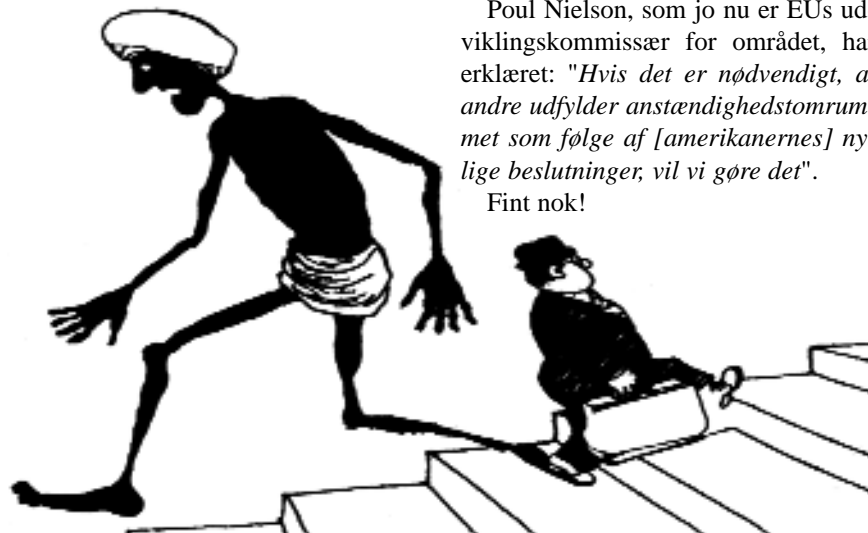
Så vi bad daværende udviklingsminister Poul Nielson, om han ikke kunne finde en udvej for at erstatte de manglende amerikanske bidrag.

Poul Nielson var slet ikke afvisende overfor tanken. Han fortalte, at der underhånden var sonderinger i gang hos private amerikanske donorer, som måske ville gå ind og erstatte kongressens påholdenhed.

Møn det gik altså heller ikke. Den nye præsident George W. Bush har helt utvetydigt erklæret, at lige meget hvad man ellers besluttede om FN-gælden, så ville der ikke mere komme én eneste amerikansk cent til befolkningsprogrammerne. Den nyudnævnte udviklingsminister Anita Bay Bundegaard har handlet meget hurtigt. Hendes kontakter til kollegaen Maj-Inger Klingvall i Stockholm og Poul Nielson i Bruxelles ser ud til at bære frugt.

Poul Nielson, som jo nu er EUs udviklingskommissær for området, har erklæret: "Hvis det er nødvendigt, at andre udfylder anstændighedstomrummet som følge af [amerikanernes] nylige beslutninger, vil vi gøre det".

Fint nok!

Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed og Landsforbundet Aldrig mere Krig har indgået et blad-samarbejde.

Vi redigerer og udgiver bladene **fred og frihed** og **ikkevold** i fællesskab.

For- og bagsiden samt side 2 og næstsidste side er forbeholdt de to foreninger. Resten af bladet redigeres af en redaktion sammensat af begge foreninger.

Trådene samles af Toni Liversage (fred og frihed) og Tom Vilmer Paamand (ikkevold).

Stof til **fred og frihed** og **ikkevold** sendes til:

Tom Vilmer Paamand
Ølstedvej 4, Lisbjerg
8200 Århus N
Tlf: 8623 0328
E-mail: ikkevold@fred.dk

Gamle numre af bladet kan læses på internet-adressen www.fred.dk/amk/ikkevold

Indhold:

Hvem tager ansvaret og for hvad? <i>Af Annelise Ebbe</i> Er ammunition med lavradioaktivt uran farligt?	4
ATTAC og freden <i>Af Kenneth Haar</i> Der er gode historiske argumenter for en "Tobin-skat".	7
Atomvåben kan stoppes! <i>Af Ulla Røder</i> Aktionerne mod atomvåben fortsætter den 11-18. maj.	8
Hvad for en våbenfabrik? <i>Af Tom Vilmer Paamand</i> Danske Invest investerer etisk - i våbenproduktion.	10
Fredscykelkultur for et Europa uden våben <i>Af Ralf Cüppers</i> Dansk-tysk kampagne for et militærfrit område.	11
Dødens købmænd <i>Af Holger Terp</i> "Krigens Købmænd" beskriver danske værnemagere.	12
Våbeneksport til 17 lande i krig <i>Af Tom Vilmer Paamand</i> Danmark leverer våben til væbnede konflikter.	14
Et spørgsmål om troværdighed <i>Af Jens Kimby</i> Flot videofilm om svensk våbeneksport.	16
Østtimors vej mod selvstændighed <i>Af Torben Retbøll</i> Østtimor har taget et stort skridt mod selvstændighed.	18
Historien om en succes <i>Af Annelise Ebbe</i> FN's Sikkerhedsråd om kvinders rolle i konfliktløsning.	20
Kvinder og konfliktløsning <i>Af Toni Liversage</i> Konflikter skal gøres synlige for at være konstruktive.	24

Hvem tager ansvaret og for hvad?

Lavradioaktivt uran er blevet brugt både under Golfkrigen og under NATOs bombardementer i Bosnien-Hercegovina og i Kosovo. Er det overhovedet farligt?

Af Annelise Ebbe

Kært barn har mange navne, siger man. Forarmet uran kalder nogle det, andre depleteret uran, og atter andre har valgt den udglattende betegnelse lavradioaktivt uran. Det var på dagsordenen efter Golfkrigen, da nogle af krigsveteranerne begyndte at blive syge og er nu kommet det igen, efter at seks italienske soldater er døde af leukæmi.

Foretræde for Forsvarsudvalget

I anledning af Folketingets beslutning den 16. juni 1999 vedrørende afsendelse af 850 danske soldater til KFOR-styrken i Kosovo bad jeg på vegne af Ligaen om foretræde for Forsvarsudvalget.

Det var min hensigt at henlede Forsvarsudvalgets opmærksomhed på blandt andet de danske soldaters sikkerhed. Ikke fordi soldaternes sikkerhed lå eller ligger mig mere på sinde end civilbefolkningens, men fordi spillereglerne for et foretræde er sådan, at man må sige noget om den beslutning, Folketinget skal til at tage.

Man må ikke spørge, og man må ikke kommentere irrelevante emner, som f.eks. i dette tilfælde den omstændighed, at civilbefolkningen ville være tvangsindlagt til denne strålingsrisiko, som soldaterne (eller Folketinget på deres vegne) kunne vælge fra.

I en pressemeddelelse i forbindelse med dette foretræde skrev jeg bl.a.:

“Jeg vil opfordre til, at man forud for afsendelsen af soldaterne drager omsorg for deres sikkerhed. I Kosovo har der været bombet med ammunition med depleteret uran. Man bør derfor sørge for, at de danske soldater får samme mulighed for at kontrollere, om de bliver udsat for radioaktiv bestråling, som f.eks. medarbejdere på Risø har det. Fra Golfkrigen findes der vidnesbyrd om det såkaldte Golfkrigssyndrom blandt engelske og amerikanske

soldater, der har færdedes steder, hvor der har været bombet med ammunition med depleteret uran.”

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at jeg under dette foretræde blev mildt sagt forbavset over den uvidenhed, jeg blev mødt med. Pentagon havde bekræftet, at der var brugt ammunition med depleteret uran, og man havde ulykkeligtvis disse rige erfaringer om risikoen ved brug af denne ammunition fra Golfkrigen.

Ikke desto mindre havde størstedelen af de spørgsmål, jeg fik, tilsyneladende alene den hensigt at afsløre mig som en ignorant, der var i færd med at blande mig i noget, jeg ikke havde forstand på.

Nye kendsgerninger

Da det blev klart, at de danske soldater blev udstationeret omkring den delte by Mitrovica, som var meget vigtig for det serbiske styre, kunne man formode, at der under bombardementerne havde været serbiske panservogne i området, og at der derfor også kunne være anvendt bomber med depleteret uran, der er specielt egnede til at gennembryde pansrede køretøjer.

I den anledning skrev jeg derfor et åbent brev til regeringen og Folketinget. Den 3. januar, da jeg i Radioavisen hørte, at seks italienske soldater var døde af leukæmi, og at man frygtede, at sygdommen havde med at gøre, at de havde været udsat for stråling fra depleteret uran, skrev jeg en kommentar til Information. Den blev bragt to dage efter. Ingen af disse tre henvendelser er blevet besvaret af de ansvarlige i regeringen.

Klaus Hækkerups bekymring

Onsdag den 24. januar havde Klaus Hækkerup en lille kommentar i Politiken. Under overskriften “Danmarks ansvar for Kosovo” skriver han bl.a.: “Uden at tage stilling til de lægelige

beviser i sagen har jeg den opfattelse, at vi, der stod bag den militære aktion i Kosovo, har et meget bredt og tungt ansvar i denne sag, et ansvar som også omfatter den civilbefolkning, der har været og fortsat er i området, hvor den pågældende ammunition er anvendt”.

Kommentarens næstsidste sætning lyder som følger: “Sagen kan også give anledning til en diskussion om etikken i anvendelsen af de uranforstærkede våben”. Det ser ud, som om denne Hækkerup er lidt sent ude - for at sige det mildt.

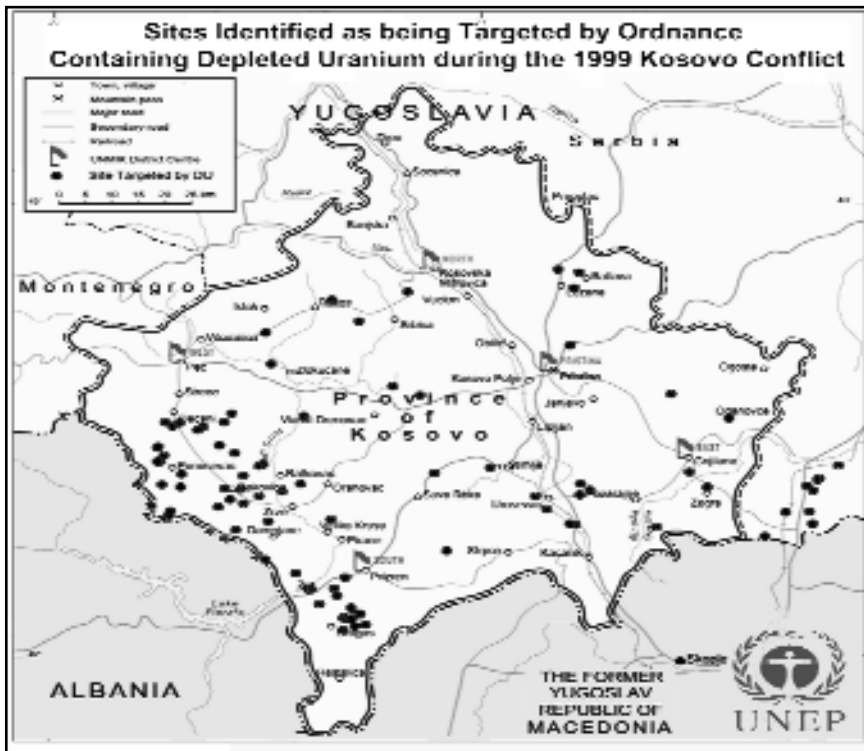
En storm i et glas vand

Så er der mere konsekvens i Wesley Clarke, NATOs øverstkommanderende under krigen i Kosovo. Han blev interviewet af Nathan Gardels fra Global Viewpoint i begyndelsen af januar.

I dette interview fremhæver Gardels, hvad Mikhail Gorbatsjov har sagt om brugen af våben med lavradioaktivt uran:

“Sådanne våben brænder ved høje temperaturer og producerer giftige skyer af uranoxid, der bliver opløst i væsken i lunger og bronkier. Enhver, der opholder sig inden for en radius af 300 meter fra eksplosionens epicentrum, inhalerer store mængder af sådanne partikler. Det kan skade forskellige typer af celler i kroppen, ødelægge kromosomer og påvirke forplantningsevnen.”

Gorbatsjov advarede mod, hvad han kaldte et “langsomt Hiroshima”. Stillet over for denne kritik svarer Clarke: “Det er typisk den form for sprogbrug, der pisker stemningen op, og det ikke er til nogen hjælp. Måske findes der en russisk våbentype, som vi ikke kender, der gør noget sådant. Ingen amerikanske våben skaber en sådan sky. (...) Det, der betyder mest i den nuværende

strid, er, at der ikke var NATO-soldater på jorden, da disse mål blev ramt med våben, hvortil der blev brugt ammunition med lavradioaktivt uran. De blev affyret af fly tusinder af fod over jorden. Så forestillingen om, at italienerne eller nogen som helst andre kan have været udsat ved at bruge eller være i nærheden af disse våben, holder ikke vand. Der er ingen mulighed for at italienerne eller nogen som helst andre kan have været udsat for nogen som helst sky”.

Gardels spørger, om det er en storm i et glas vand. Hertil svarer den ansvarlige øverstkommanderende:

“Jeg ville aldrig formulere det sådan, fordi et spørgsmål som dette skal tages meget alvorligt. Men jeg er sikker på, at der ikke vil blive fundet nye, ikke undersøgte sammenhænge mellem våben, der bruger ammunition med lavradioaktivt uran og helbred. Det, vi står med her, er to sæt kendsgerninger: For det første blev der 31.000 gange affyret ammunition med lavradioaktivt uran i en periode på to måneder over et areal på 100 gange 100 kilometer, 10.000 kvadratkilometer. For det andet er et antal europæiske soldater syge. Nogle kæder disse to sæt kendsgerninger sammen. Men der er intet videnskabeligt, medicinsk, statis-

tisk eller empirisk belæg for denne sammenkædning”.

De øvrige NATO-folk

Den skråsikkerhed og tilsyneladende enighed blandt folk, der ved, hvad det handler om, er fiktiv. Som AIM-journalisten Milan Gorjanc skriver den 14. januar, så har de besluttende myndigheder i NATO store vanskeligheder med at forklare, hvorfor de overhovedet anvendte ammunition med lavradioaktivt uran mod de armerede serbiske kampvogne for, som han skriver, “at opnå den væbnede freds sejr”.

Oppositionspolitikere har ligesom vi i fredsorganisationerne benyttet lejligheden til at problematisere brugen af våben og krig i det hele taget til at opnå fred, og så tilmed inden for et andet, suverænt lands grænser. Vi stiller spørgsmålet: Kan man bombe sig til menneskerettigheder?

Hvad angår risikoen ved anvendelsen af depleteret uran, hersker der som nævnt uenighed. Atomeksperter og fysikere er ikke enige. Nogle betoner voldsomt risikoen, andre bagatelliserer den eller benægter, at der overhovedet er en risiko.

Det er klart, at de involverede soldater og deres familier er bekymrede. Civildbefolkningen i de berørte områder,

der ikke bare kan tage hjem, vender det blinde øje og det døve øre til. Hvordan skal de ellers leve videre?

Når man ser bort fra Wesley Clarke, der traf beslutningen, er generalerne tavse. Også Solana er tavs. Han lader Romano Prodi stå for forklaringerne, mens Robinson prøver at redde, hvad reddes kan. Den evigt smilende NATO-talsmand Jamie Shea er helt ude af banen. Det kunne ellers have været ganske interessant at se, hvordan han ville bortforklare denne biomstændighed ved den humanitære krig.

Der var mange politiske studehandler i NATOs krig mod Jugoslavien. Måske var anvendelsen af depleteret uran en af dem. USA har spillet sit spil og har været dygtig til at trække sine allierede i NATO ind i det. Hvert og et land er øjensynligt kommet med sine egne motiver. Ikke alle lige hæderlige. Næppe et eneste helt rent, helt humanitært, som det kom til at hedde.

USA har spillet rollen som supermagten, der kunne skabe fred med våben, både med hensyn til Daytonaftalen med den forudgående bombing af de bosniske serberes stillinger og Rambouillet med de efterfølgende bombing af Jugoslavien. (Og i sin tid Golfkrigen for den sags skyld.)

Krigen kostede mange penge. De er gået direkte i lommerne på våbenproducenter og -handlere. Der blev afprøvet meget isenkram ved den lejlighed. Det, der måske nu kommer bag på nogle politikere, nu da Jugoslavien har fået den opposition ved magten, som Vesten har krævet, er, at freden koster endnu mere. Der er en stor regning, som man moralsk set ikke kan forsvare at undlade at tage sin del af.

Men den store forureningsregning kan ikke betales. Oprydningen efter bombingerne af de kemiske virksomheder i Pancevo, bilfabrikken i Kragujevac og de armerede kampvogne i Kosovo kan Vesten ikke betale sig fra. Forureningen er en kendsgerning. Anvendelsen af depleteret uran er blot en af flere katastrofale miljøødelæggelser.

Hvor farligt er det?

Clarke hævder, at der er to sæt kendsgerninger, der ikke må kædes sammen. Mærkværdigvis er nogle af dem, der

➔ kæder disse kendsgerningerne sammen, forskere, der både har set på materiale fra Golfkrigen, fra bombingerne i Bosnien-Hercegovina og Kosovo. I International Herald Tribune (30. januar 2001) henvises der til flere forskere, der ser denne sammenhæng.

Asaf Durakovic, en pensioneret amerikansk oberst, har insistet på, at der er en sammenhæng mellem sygdomme hos veteraner fra Golfkrigen og den lavradioaktive uran og uran 236-isotoper, som han har fundet i kroppen på dem. Uran 236 er endnu mere radioaktivt end depleteret uran.

Asaf Durakovic var leder af den nukleare afdeling på et hospital for veteraner i 1990'erne. Da hans stilling blev nedlagt i 1997, fortsatte han sin forskning for fondsmidler. Han har fundet såvel depleteret uran som det mere radioaktive uran 236 hos 62 procent af de syge Golfkrigs-veteraner, han har undersøgt.

En fransk ekspert, Monique Sene, siger, at de mængder af uran 236, som er fundet i urinen og i knoglevævet hos Golfkrigsveteranerne viser, at der må være andre forurenende stoffer. "Det kan ikke være konventionelt depleteret uran. De forholdsmæssige mængder, han har fundet eksisterer ikke i naturen. Der må være tale om atomaffald."

Man kan undre sig over, hvorfor en kapacitet som Durakovic, der i øvrigt har skrevet en bog om emnet (Depleted Uranium, Invisible War), forsvinder ud af det officielle billede. En talskvinde fra det hospital, hvor han var ansat, siger: "Vi havde ikke længere brug for en fuldtids atomfysisk mediciner." Hun siger også, at påstanden om, at prøver er gået tabt, er forkert. De er der alle sammen, og samtlige prøver viser et uranniveau, der er "inden for de normale grænser".

NATO og Pentagon har brugt videnskabelige og militære eksperter - som Clarke, der har erklæret, at denne ammunition med lavradioaktiv stråling ikke er skadelig. De fremhæver endvidere, forekomsten af naturlig uran både i miljøet og i den menneskelige krop.

En fysiker ved det Nationale Center for Videnskabelig Forskning i Paris,

Pierre Roussel, siger, at der ganske vist kun er fundet små mængder uran 236, men han tilføjer: "Problemet er at denne isotop kun kan produceres i en reaktor, hvor den ledsages af langt mere radioaktive elementer."

En talsmand fra Pentagon indrømmer, at ammunition med depleteret uran på grund af "produktionsfejl" kan indeholde spor af plutonium, neptunium og americium. Men han siger dog, at mængderne er så små, at de ikke er skadelige.

Herom hersker der uenighed i forskerkredse. Eksperter i atommedicin i Frankrig, Storbritannien og USA sætter spørgsmålstegn ved den påstand, at det ikke er farligt. Dyreforsøg har vist, at uranpartikler kan blive optaget i blodbanerne, i organer og knogler, og der kan de vedblivende give denne lavradioaktive stråling.

Asaf Durakovic henviser også til, at partiklerne er så små, at de kan føres med vinden og falde ned som støv. De er så små, at man kan indånde dem, og når de først er indåndet, kan de gå i blodet, i knoglerne, i lymfekanalerne, lungerne og nyrerne og give skader med den bestandige stråling.

Bulgarien som case study

Der har været bulgarske soldater i Kosovo. Informationen om anvendelsen af depleteret uran kom så sent til Bulgarien, at der ifølge AIM-journalisten Plamen Kulinski (28. januar 2001) ikke var tid til at oversætte materialet til bulgarsk, før soldaterne blev sendt af sted.

Uheldigvis er en bulgarsk sergent, Danail Danailov, blevet meget syg. Han blev syg i marts 2000, men man har hemmeligholdt hans sygdom. Han har siden 18. januar været på et hospital i Ulm i Tyskland, hvor der vil blive foretaget en række prøver. Læger på et tysk militærhospital har forudgående erklæret, at han lider af rabdomiolysis, opløsning af muskelsystemet.

Den bulgarske forsvarsminister, Bojko Noev, mener i overensstemmelse med nogle bulgarske læger ikke, Danailovs sygdom har noget med hans tjeneste i Kosovo at gøre. Danailovs tilstand er alvorlig. Han er begyndt at tabe håret, han har konstante smerter i brystet, har kvalme og sveder hele tiden. Nu og da har han hjertearytmier, og en gang imellem svulmer hans lever op for siden at genvinde sin normale størrelse.

Det viser sig, at 19 andre bulgarske soldater, der har gjort tjeneste i Kosovo, lider af åndedrætsbesvær, og at der er fundet samme kemiske stof i deres blod, som det, der er fundet i Danailovs. Også hos børn, der bor tæt ved grænsen, er der set en langt større forekomst af åndedrætsbesvær end blandt de øvrige børn i Bulgarien.

Den bulgarske præsident, Petar Stojanov, vil ikke sammenkalde det Nationale Sikkerhedsråd for at få afdækket denne skandale vedrørende NATOs brug af depleteret uran. Han afventer NATOs egne undersøgelser.

Den bulgarske regering gør, hvad den kan, for at forsvare teorien om den "miljømæssigt rene" krig i Jugoslavien, fordi det passer ind i dens politiske kram. Bulgarien vil gerne ind i NATO, bl.a. fordi NATO er den billigste vej til EU.

Den bulgarske befolkning tror ikke på det. Folk tror ikke på, at den måde, hvorpå NATO i 78 dage "skabte fred" i Kosovo, har været ufarlig for deres helbred.

Men uanset hvad folk mener og tror, fastholder den bulgarske regering, at hverken menneskers helbred eller miljøet i Bulgarien er skadet af NATOs fredsskabende bomber. Enhver er salig i sin tro, men det lugter ilde, når man vil pådutte andre den.

attac og freden

Der er gode historiske argumenter for ideen om en "Tobin-skat".

Af Kenneth Haar

Mange vil huske det brutale sammenbrud i en række sydøstasiatiske landes økonomi i efteråret 1997. I løbet af få uger styrtdykkede den nationale valuta i Thailand, Sydkorea, Indonesien og Malaysia. I sit kølvand trak den finansielle krise noget i nærheden af en social katastrofe. Millioner af mennesker blev kastet ud i arbejdsløshed og graverende fattigdom fra den ene dag til den anden. Året efter var det Ruslands tur.

Krisen blev et stærkt symbol på problemerne i det globale finansielle system. Efter næsten tre årtier med finansielle liberaliseringer, har vi fået en kasino-kapitalisme, som er uden for kontrol, og beslutningstagerne viser intet tegn på at ville tage initiativer i modsat retning.

De finansielle kriser affødte reaktioner i hele verden. Selv i Verdensbanken lød der en lille røst om, at det måske var på tide at revurdere forestillingen om liberaliseringer af det finansielle system som uafvendelig og som et gode i sig selv. Krisen gav også anstød til store folkelige protester og til dannelsen af nye bevægelser, som ville fremme forslag om øget regulering af det finansielle system

At eksempel er det franske ATTAC, som på engelsk er en forkortelse af Association for a Tobin Tax for the

Aid of Citizens - Sammenslutningen for en Tobin-skat til fordel for borgerne.

Tobin-skatten

Hver dag foretages valutatransaktioner til en værdi af mere end 1.500 milliarder dollars. Det er en forsvindende brøkdelt af disse penge, som er forankret i produktive investeringer, langt det meste er spekulative transaktioner.

Denne gigantiske pengemasse flyder så at sige rundt efter princippet om hurtigst mulig fortjeneste på kortest mulig tid. Der spekuleres bl.a. i valutaernes op- og nedture. Så stor er denne pengemængde, at de kan fremkalde eller bare uddybe økonomiske kriser.

Tanken ved Tobin-skatten, som er opkaldt efter ophavsmanden økonomen James Tobin, er at hvis alle valutatransaktioner pålægges en lillebitte afgift - 0,1% eller 0,05% - så vil den værste top blive taget af spekulatio- nen. Spekulanter vil være nødt til at tænke sig om en ekstra gang, før de "flytter penge", og i mange tilfælde vil afgiften få dem til at lade være. Det vil skabe større stabilitet i det finansielle system.

ATTAC tager Tobins idé et skridt videre. Indtægterne fra afgiften skal ifølge ATTAC bruges til at afskaffe fattigdom og skabe udvikling i u-landene.

De første beregninger fra ATTAC's side viste, at en afgift på 0,1% på ét år ville kunne samle 166 milliarder dollars ind. Mere end nok til at afskaffe den værste fattigdom på tre år.

Stabilitet i verden

Så det er allerede et godt argument for Tobin-skatten set med fredsbevægelsens briller. Tobin-skatten vil kunne udjævne nogle af verdens største uligheder, og afbøde for de voldelige konflikter, som kan komme af et økonomisk og socialt sammenbrud.

Men udover dette argument for Tobin-skatten, er det også værd at overveje en historisk erfaring. Det er blevet almindeligt, at se krisen i 30'erne som et forspil til Anden Verdenskrig.

I nogle kredse betragtes krisen i 30'erne som et argument for frihandel. Protektionisme - lyder argumentet - skabte en dyb krise og førte landene i væbnet konflikt. Det er en sandhed med meget store modifikationer.

Der var faktisk noget nær konsensus blandt økonomer i 30'erne om, at det var det vildt liberaliserede finansielle system i tiden før 30'erne, som skabte den økonomiske krise. Protektionisme var en reaktion på krisen, og ikke den udløsende faktor.

Med det i baghovedet er der altså gode grunde til at slutte op om ATTAC i Danmark, også for fredsbevægelsen.

ATTAC mod våbeninvesteringerne

ATTAC blev stiftet i Frankrig i 1998 og er en græsrodsbevægelse, der arbejder på et ikke-voldeligt grundlag.

ATTAC er mest kendt for kravet om en "Tobin-skat", der forklares herover. Bevægelsens hovedpunkter er:

- Valutatransaktioner skal beskattes.
- De fattige landes gæld skal slettes.
- Skatteparadiser skal afskaffes.
- Pensionsfonde skal investere etisk forsvarligt.

De første punkter kunne fremme freden ved at hjælpe til en udligning af ulighederne i verden. Især det sidste punkt er interessant i fredssammenhæng, hvor arbejdet mod pensionskassernes våbeninvesteringer har været i gang længe.

ATTAC er blevet introduceret i Danmark ved en række velbesøgte møder. Bevægelsen er organiseret i lokale grupper, og har bredt sig til mere end 20 lande.

.tom

Læs mere på www.attac.org.

Atomvåben kan stoppes!

Aktionerne i Storbritannien mod atomvåben fortsætter. Næste store aktion bliver den 11-18. maj.

Af Ulla Røder

Kære Venner

Her kommer en lille hilsen fra Faslane Peace Camp. En ung kvinde, Fungus, skal føde, så jeg bliver i Faslane Peace Camp og hjælper hende, indtil hun er klar til at genoptage sine sædvanlige opgaver i lejren. Vi ser frem til at få en lille ny fredsaktivist blandt os.

Det er også en påmindelse om, at der er en fremtidig generation, som har ret til et liv uden truslen fra Trident, og en ret til et liv uden risiko for at blive forgiftet af radioaktivitet fra atomvåben.

Vi gjorde vores bedste under blokaden for at stoppe Trident. Nogle af jer har måske allerede set billeder fra aktionen i fjernsynet.

Jeg skulle have tilsluttet mig en gruppe ved den nordlige indgang, hvor jeg havde en cykel parat til at hægte sammen med andre cykler. Desværre viste det sig, at politiet ikke ville tillade biler at stoppe nær den nordlige indgang.

Derfor var de andre allerede startet klokken 1 om natten, hvor de havde kørt en bil ind med cykler sat sammen i et sindrigt system, og blokerede den sydlige indgang i stedet for.

Jeg ankom klokken 7 om morgenen og forsøgte at få en cykel igennem, men politiet ville ikke tillade nogen adgang på dette tidspunkt, idet de havde travlt med at tage folk ned fra et Tripot (3 lange stænger, der krydser hinanden med en eller flere aktivister siddende i toppen). Det var lykkedes at sætte en af to planlagte Tripots op, også klokken 1 om natten.

Låst til et missil

Jeg skyndte mig derfor til den nordlige indgang og fik låst mig fast til et missil. Det virkede ret effektivt. Politiet havde dannet ring rundt om de forskellige grupper og marcherede frem og tilbage, mens de bar folk væk.

Aktivisternes nyeste påfund: at lænke sig til en høj trefod!

Jeg så blokaden fra jordhøjde (mest sorte bukseben fra politiet), men ind imellem dukkede gamle venner op, som jeg ikke havde set i lang tid, og det er jo altid dejligt at mødes igen.

Jeg fik at vide, at folk var blevet lukket ind til Sydindgangen og at ca. 200 blokerede denne indgang. Deriblandt en stor gruppe fra Irland, der også stod for musik, dans og sang ved Sydlågen.

Til sidst, kort før jeg blev arresteret, kom en gruppe præster, der holdt en ceremoni, og mange af dem blev arresteret.

Der var trommer og sang omkring os hele tiden, og en stor gruppe fra Socialist Worker Party råbte "Shut down Faslane" og andre slogans.

Vores missil var nu omringet, og vi gjorde os klar til at blive arresteret. Det

vil sige, at vi vikledes os sammen bedst muligt og dækkede bedst muligt over vores arme og missilet.

Politiet ankom og kikkede lidt, men forlod os igen for senere at vende tilbage med en mega stor boltsaks.

De begyndte at vikle os fra hinanden. Det tog lidt tid og jeg kunne se, at det var tyndet ud i rækkerne rundt omkring os, men der kom stadig flere til og satte sig.

Trængsel hos politiet

Til sidst fik de os fri og bar os til politibilen, som var fyldt med venner, da jeg ankom omkring klokken 11. Jeg hørte senere, at den nordlige indgang var blokeret til ca. klokken 14.30, og den sydlige indgang blev ryddet kort der efter.

Efter endeløs venten i tre timer i politibilen udenfor procescentret på Birch Steet i Glasgow kom vi omsider indenfor, hvor vi gav navn og adresse og afleverede vores ejendele.

Der var total kaos. Busser holdt i køer udenfor med ventende aktivister. Da en af kvinderne skulle lukkes ud for et toiletbesøg glemte vagten nøglen i døren, og jeg benytte lejligheden til at gå ud i den friske luft.

Der var ingen der ænsede det, bortset fra betjentene i de ventende busser. Jeg gik ind igen (ville ikke svigte vennerne indenfor) og sad og lyttede til de skotske sange, som et par gode sangere blandt os underholdt med.

Vi blev anbragt tre kvinder i en enecelle. Madrasserne var sluppet op, da jeg skulle have en, så jeg måtte sove på stengulvet. Men trætheden havde meldt sig og jeg fik en god lur indtil aftenmåltidet. Ved midnatstid blev vi lukket ud.

Politiet opgav at anklage os, og vi blev løsladt uden at have fået taget fingeraftryk eller foto, som ellers er standardprocedure, når vi bliver arresteret.

De havde stavet mit navn forkert på computeren (Rodger i stedet for Røder), og jeg tror det reddede mig fra at blive tilbageholdt. Jeg havde et tilhold mod at komme nærmere end 100 meter fra hegnet i Faslane. Det er herligt. Fri igen til endnu et par aktioner for at stoppe Trident.

Der blev arresteret dobbelt så mange i år som sidste år og vi er klar til at fortsætte vores aktioner. Næste store aktion bliver i Aldermaston 11-18. maj.

Rod i retssagerne

Vi blev kørt tilbage til vores mødested, hvor der ventede en masse mennesker og et dejligt varmt måltid. Næste dag tog Birgit fra Kvinder fra Fred og jeg sammen til retten i Helensburgh for at støtte 3 kvinder, som blev fremstillet der, deriblandt min gode ven Angie.

Angie var blevet anholdt, fordi hun ikke var mødt til en tidligere retssag. Det viste sig, at hun havde modtaget et brev fra retten om at det var et indledende møde, som hun ikke behøvede at deltage i. Retten havde blot glemt at

anføre referencenummer i brevet, så det var den forkerte sag, hun var udeblevet fra. Det gav anledning til lidt latter i retten, og hun blev løsladt igen. Det samme gjorde de to andre. Det kan være forvirrende at holde styr på alle de retssager.

Vi havde en anden morsom episode i Wiston. Politiet ankom, og en af de andre ansatte meddelte mig, at politiet ville tale med mig. Jeg ventede en arrestation, så jeg gik ud.

Det viste sig det var Jean, som også arbejder på Wiston, de var ude efter. Hun kom ud og spurgte betjenten, om hvilken af sagerne det drejede sig om.

Betjenten opgav os og grinede, idet han afleverede en stævning. "Hvor mange er I her", spurgte han, mens han forsøgte at stoppe en latter.

Dagen efter var der endnu tre retssager, hvor blandt andet Jenny blev fængslet for en tidligere sag. En af aktivisterne blev frikendt uden begrundelse. Han erklærede sig ikke skyldig og dommeren sagde blot godkendt. Måske var det det milde forårsvejr, hvem ved?

Flere aktioner på vej

En stor tak til alle jer, der har sendt mig breve og penge at leve for. Det er en kæmpestor hjælp.

Nu skal vi i gang med at stoppe to andre Trident relateret baser, Menwith Hill og Fylingsdale. Vi skal forhindre USAs planer om opgradering af baserne til deres NMD (National Missile Defence System) - Son of Star Wars. Jeg ved, at der allerede er gang i protesterne i Danmark mod dette system i relation til Thulebasen.

Desværre må jeg endnu engang konstatere, at mennesker disse dage skal lide under beskydningerne i Bagdad, men frem for alt må vi fortsætte vores bestræbelser for nedrustning og fred.

Vi kan kun bevare håbet og give vores modstand til disse krigsforbrydere og alle deres masse mord.

Mange fredelige hilsener fra Ulla og Trident Ploughshares - 19/2-2001.

Læs mere om de fortsatte aktioner på www.tridentploughshares.org.

Fredelig pension

Af Inger Bjørn Andersen

Sidste år under Magistrenes Pensionskasses generalforsamling var emnet investeringer i våbenfabrikker lige oppe at vende.

Jeg tog ordet, men det kom der ingen debat ud af. Det er der dog kommet siden. Jeg citerer fra referatet for generalforsamlingen:

"Efter bestyrelsens beretning ville Inger Bjørn Andersen gerne drøfte det etiske i investeringerne. Hun var uforstående over for, at man havde ændret i de etiske retningslinier, så det ikke mere fremgår direkte, at MP ikke investerer i våbenproduktion.

Formanden understregede, at der ikke var sket en ændring i praksis. MP investerer fortsat ikke i våbenproduktion: Men MP investerer i f.eks. IT-virksomheder.

Og IT indgår som bekendt både i husholdninger og i høj grad også i forskellige landes forsvar. Det er derfor svært at undgå indirekte investeringer i våbenproduktion, forklarede formanden."

Med referatet fulgte en liste over alle virksomheder, pensionskassen har aktier i. En af dem viste sig at være General Electric, der har produceret (og måske stadig producerer) atomvåben.

I Pensionskassens årsberetning 1999 står, at pensionskassen har til hensigt at overholde de internationale love, som Danmark har tiltrådt. Den internationale lov af 1996 forbyder atomvåben.

Mon ikke vi i pensionskassen skulle opsigte General Electric-aktierne og lade os inspirere af bevægelsen Attacs fjerde krav om, at pensionskasser skal investere samfundsansvarligt.

Inger Bjørn Andersen opfordrer alle til at undersøge, om jeres egen pensionskasse har en fornuftig politik angående spørgsmålet om investeringer i våbenindustrien.

Hvad for en våbenfabrik?

General Electric er kendt som en af verdens største våbenproducenter - bare ikke af Carsten Koch fra Danske Invest A/S.

Af Tom Vilmer Paamand

Har du blod på fingrene fra dine investeringer?

Er du sikker på, at dine penge er investeret på en etisk forsvarlig måde - eller lader du en oversmart finansrådgiver købe våbenaktier med et dødsikkert afkast?

Spørgsmålet gælder efterhånden som alle - for vi er alle sammen blevet investorer. Enten gennem pensionskassen på en arbejdsplads, gennem Lønmodtagernes Dyrtdsfond eller via de virksomheder, som den danske stat har interesser i.

Som investorer har vi ret til at blande os. I første omgang er det nok mest overskueligt at holde op med at støtte de mest åbenlyse våbenproducenter. På længere sigt kunne man måske tvinge en virksomhed til at lægge sin produktion om, hvis man ellers havde aktier nok i den.

Investeringerne er som hovedregel offentlige, så det er muligt at se, hvad dine penge støtter. Resten er almindeligt hårdt arbejde - nemlig at undersøge og vurdere hvilke investeringer, der lugter af blod.

Danske Invest

Geert Grønnegaard blev overtalt af sin bankrådgiver til at købe nogle aktier i Danske Invest A/S. Danske Invest har ikke en særlig afdeling for *etisk rene aktier* da man mener, at alle investeringer opfylder kravet:

"Når vi forfølger vores mål - at give vore medlemmer det højest mulige afkast under hensyntagen til risikoen - søger vi at fremme de basale menneskerettigheder, hensynet til miljøet og bevarelse af jordens ressourcer."

Danske Invest A/S

En serieproduceret atombombe, bygget af General Electric.

Geert Grønnegaard blev derfor overrasket, da han blandt andre fandt våbenfabrikken General Electric blandt investeringerne hos Danske Invest. Han skrev til Carsten Koch, der nu er administrerende direktør hos Danske Invest:

"Det er muligt, at dette ikke omfattes af investeringschefens etik, men det betyder noget for mig personligt. Jeg har været pacifist det meste af mit voksne liv og er medlem af hovedbestyrelsen i Aldrig mere Krig.

Hvis I vil holde fast i våbenaktierne, må jeg selvfølgelig afhænde min DI-andel.

Det fremgik, at du var ny i stillingen som administrerende direktør, så du vel ikke har haft mulighed for at sætte dig ind i alle detaljer.

Men hvis du har planer om også at ville håndhæve en våben-etik i forretningen, vil jeg altså gerne vide det."

Carsten Koch svarede, at han ikke havde kendskab til investeringsforeninger, som betragter aktier i General Electric som *våbenaktier*:

"Den svenske investeringsforening Banco udbyder en etisk investeringsfond kaldet "Banco Etiska Globalfond". De har direkte fraskrevet sig muligheden for at investere i våbenindustri, men de har alligevel General Electric i deres beholdning.

Skulle du være af en anden mening, er det min klare opfattelse, at du stiller så skrappe og u håndterbare krav på dette område, at det bliver særdeles vanskeligt i praksis at have afdelinger med en bred aktieportefølje.

Det er meget svært til stadighed at udelukke aktier i selskaber, der f.eks. med mellemrum og i beskedent omfang leverer ordrer til virksomheder, der producerer våben."

Atomvåben mm.

General Electric er åbenbart så rent og etisk forsvarligt et firma, som Carsten Koch kan ønske sig dem. Og det må en lille aktieejers vel så stille sig tilfreds med. Eller man kunne lige undersøge sagen en anelse dybere, end Carsten Koch og hans rådgivere har gjort.

General Electric laver meget andet end våben, men er faktisk en af verdens største våbenproducenter. Firmaet har gennem hele sin lange historie produceret våben på statskontrakt eller til almindeligt salg.

General Electric lavede verdens første masseproducerede atombombe, der blev brugt i de enorme Titan-missiler med multi-megaton atomspænghoveder - og er fortsat en stor spiller på området.

Aktuelt er der lidt ballade om en milliard-ordre på kamp-helikoptere, som Tyrkiet gerne vil købe. General Electric leverer motorerne - men er selvfølgelig helt uskyldig, hvis tyrkerne skulle finde på at bruge kamp-helikoptrene mod landets kurdiske mindretal.

Find information selv

Ovenstående oplysninger er ikke så svære at finde - specielt ikke nu, hvor internettet giver hurtig adgang via søgemaskinerne. Selv Carsten Koch burde kunne gøre det.

Sipri er et svensk fredsforskningscenter, der nyder meget høj anseelse. I 1998 var General Electric nummer 20 på Sipri's liste over verdens største våbenproducenter.

Dette faktum burde kunne overbevise selv Carsten Koch om, at General Electric er mere end en underleverandør, der kun "med mellemrum og i beskeden omfang" betjener våbenindustrien.

Carsten Koch har dog ret i, at det er meget besværligt at holde øje med de mindre og ordre-producerende småfabrikker, der af og til snupper en våbenordre.

Et dansk eksempel er LM Glasfiber A/S, der har vekslet mellem at lave grimme våben og pæne vindmøller.

I første omgang må vi altså rense de store grimme drenge ud, der helt indlysende er betydende våbenproducenter - som f.eks. General Electric.

Og når Danske Invest ikke vil skille sig af med våbenproducenten, er der vel ikke meget andet for os at gøre, end at skille os af med Danske Invest.

Top 100 listen er på <http://projects.sipri.se/milex/aprod/sipri100-98.html>

Fredscykelturn for et Europa uden våben

Kampagne for et militærfrit område i den dansk-tyske grænseregion pinsen 2001.

Af Ralf Cüppers

Nogle få kaserner i grænseregionen, f.eks. i Tønder og Leck, skal lukkes i følge den tyske minister Scharpings Bundeswehrreform og den danske regerings forsvarsforlig. Nord og syd for grænsen protesterer nogle gammeldags militærister, der vil kæmpe for at beholde deres kaserner i byen.

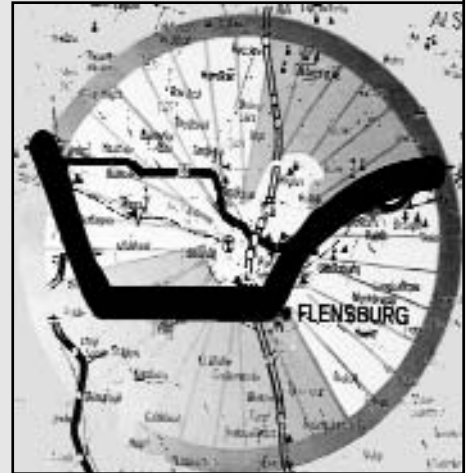
Fredsfolk har ingen grund til at juble, for kasernelukningerne er ikke det første skridt til en almen og fuldstændig omfattende nedrustning, som vi så gerne vil have.

Regeringens formål er at gøre militæret mere rationelt og effektivt med henblik på at føre krig i hele verden. Gammeldags ineffektive militære enheder og kaserner synes overflødig for disse formål og koster bare penge, som regeringen hellere vil spare ved kasernelukninger. Pengene skal bruges til at købe nye våben, så det Europæiske Fælleskab kan udvikle sig til en stærk militær alliance.

Oveni er den danske regering direkte indblandet i George Bushs stjernekrigsprojekt NMD, fordi de har stillet den grønlandske by Thule til rådighed for det amerikanske militær, som vil benytte basen missilforsvaret.

Fredscykelturn

Medlemmer af Deutsche Friedensgesellschaft - Vereinigte KriegsdienstgegnerInnen (DFG-VK) og VVN - Bund der Antifaschisten i Tyskland, Samlede Venstre samt Enhedslisten og Aldrig mere Krig i Danmark vil benytte pinsedagene til at demonstrere for yderligere omfattende kasernelukninger og for en helt militærfri grænseregion.

Pengene, som militæret sparer, må ikke benyttes til oprustning, men bør i stedet bruges til regionens civile udvikling. Militæret skal forsvinde, men pengene skal forblive i regionen.

Demonstrationen er en fredscykelturn. Vi begynder pinselørdag den 2. juni 2001 i Tønder og cykler over Sæd grænse til Leck i Nordfriesland.

Pinsesøndag den 3. juni 2001 fortsætter vi fra Leck til Flensburg og pinsemandag den 4. juni 2001 ender turen i Sønderborg.

Vi cykler uanset vejret. To overnatninger og forplejning organiseres mod betaling af indkøbspris.

Derfor bedes deltagerne tilmelde sig, helst inden den 1. maj 2001, hos:

Ralf Cüppers, Sottrupskov 29,
6400 Sønderborg.
Telefon og fax: 7446 7494:
(Ralf und Siglinde). E-mail:
flensburg@bundeswehrabschaffen.de

På www.bundeswehrabschaffen.de og www.fred.dk vil informationerne om cykelturen blive opdateret løbende, og de tilmeldte vil få alle nyheder om turen via e-mail eller almindelig post.

Dødens købmænd

Bogen "Krigens Købmænd" beskriver danske værnemagere under besættelsen med særlig fokus på DISA, og er den vigtigste bog om besættelsen i mange år.

Af Holger Terp

Der har i mange år ikke været den store interesse for dansk våbenhandel. Den sidste bog, som beskriver denne, er Jan Øbergs svenske afhandling "Myter om vor sikkerhed" fra 1982.

Ellers er det kun Aldrig mere Krig og enkelte journalister, som forsøger at løfte sløret for den danske våbenproduktion og -handel.

Når massemediernes interesse for dansk våbenhandel ikke er så stor, kan det hænge sammen med den udprægede hemmeligholdelse som denne del af dansk 'erhvervsliv' er omgivet af.

"Krigens Købmænd" løfter lidt af sløret. Bogen er delt i tre dele og beskriver Dansk Industrisyndikats historie frem til, under og efter besættelsen, samt andre danske værnemagere og retsopgøret.

Men bogen er mere end en analyse af en enkelt virksomheds forretninger i en given periode. Gennem anvendelsen af hidtil ubenyttet arkivmateriale omkring besættelsen, fortælles for første gang detaljeret historien om dansk erhvervsliv under 2. Verdenskrig med DISA som omdrejningspunktet.

DISAs historie

DISA blev grundlagt af officeren Herman Madsen, som fra 1879 begynder at udvikle et luft-afkølet maskingevær. I 1900 etableres en fabrik med kapitalisten Harald Plum som storaktionær og med adskillige officerer i bestyrelsen.

Den japansk-russiske krig 1905 er fabrikkens internationale gennembrud, idet der eksporteres maskingeværer til Rusland.

Virksomhedsledelsen ser frem til første verdenskrig som en guldgrube for forretningen, men ak. Danmark er neutral, og regeringen vedtager i god overensstemmelse med international lov et forbud mod eksport af våben.

Gode råd var dyre i den dengang eneste danske private våbenfabrik. Der fremstilles bajonetter til den danske hær, men det kan man ikke leve godt af, så en russisk ordre på 15.000 maskingeværer får fabrikkens ledelse til at investere i en russisk våbenfabrik. Den efterfølgende russiske revolution er ved at drive DISA på fallittens rand.

Efter første verdenskrig kommer der en ny ledelse i fabrikken, men tiden var ikke til store våbensalg. En massefabrikation af lette maskingeværer udvikles i tæt samarbejde med den danske hær, og eksportordrer kom fra forskellige sydamerikanske og europæiske lande.

I 1919 drager kaptajn Westenholtz og hans kompagni af frivillige til korstog mod kommunismen i Estland med Madsen-maskingeværer monteret på motorcyklerne. Og under besættelsen bliver Westenholtz chef for DISAs vagtkorps.

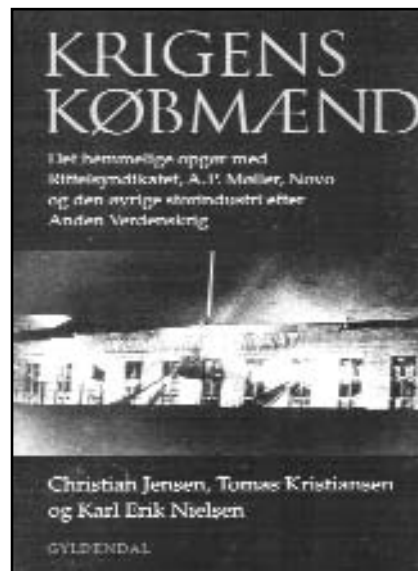
Den franske fremmedlegion brugte Madsens maskingeværer mod arabiske nationalister, og hollandske kolonialister anvendte dem mod indonesiske løsrivelsesbevægelser.

I sommeren 1922 krakker Landmandsbanken og dermed Harald Plums finanscirkus. Aktiekapitalen sælges til generalmajor Torben Grut og i 1930 køber A.P. Møller de første 15 procent af aktierne.

Vanskeligheder for DISA

Samme år afviser den radikale udenrigsminister P. Munch at give fabrikkens lov til at eksportere våben til Bulgarien, idet han ville håndhæve forbudet med eksport til krigsførende lande.

Kort tid efter indføres et forbud mod at have militærpersoner i bestyrelsen for våbenfabrikker. Frivillige militære musikkorps nedlægges og det danske militær nedrustes. A.P. Møller råber vagt i gevær, og DISA ansætter sit eget militærorkester.

I 1934 begynder fabrikken en produktion af luftværnssirener, mod hvilket journalisten Axel Pille fra Aldrig mere Krig protesterede samme år. Også luftværnssirenerne eksporteres.

Tyskland omgik Versailles-traktatens afbrændingsbestemmelser på flere måder. Junkerfabrikerne bestilte fly hos den svenske våbenfabrik AB Flugindustri. Disse fly blev udstyret med DISAs maskingeværer, oplyser "Foreløbig rapport om produktion og forbrug af konventionelle våben i Danmark" fra De Danske Vietnamgruppers Dokumentationsgruppe 1971.

Besættelsen

Den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940 kom som et chok for de fleste almindelige mennesker. Nogle driftige erhvervsfolk overvandt hurtigt chokket og øjnede nye muligheder for eksport og fortjeneste.

Den store danske landbrugsproduktion kunne ikke længere eksporteres til England, så den blev sendt ned til tyskerne. Efterhånden som krigen gik og krigslykken vendte for tyskerne, blev den stadig voksende danske landbrugseksport til Tyskland mere og mere strategisk vigtig for tyskerne,

som kun importerede flere fødevarer fra Italien.

Den danske eksport til Nazityskland var så omfattende, at der opstod mangel på varer i Danmark, rationeringer og prisstigninger - ligesom den almindelige befolkning i vid udstrækning måtte klare sig med erstatningsvarer.

Det var ikke kun madpakkerne fra Danmark, som tyskerne værdsatte. Dansk industriproduktion og eksport var voksende i perioden inden 2. Verdenskrig. Danske virksomheder kunne ikke eksportere til Nazitysklands fjender, men tyskerne var villige købere og mange danske erhvervsvirksomheder rede til at levere våben.

Men eksportforbudet var fortsat i kraft. Problemet blev løst ved en glemt liberalisering af den danske våbeneksportlov 10. maj 1940: "Lov nr. 246 om Handel med samt Tilvirkning og Besiddelse af Vaaben m.m."; altså endog meget kort tid efter besættelsen.

Eksporten skulle ske, "i hvert enkelt tilfælde med Justitsministeriets tilladelse", fremgår det af Besættelsestidens fakta. Denne nye oplysning fandt jeg i forbindelse med anmeldelsen, og forfatterne til "Krigens Købmænd" er gjort opmærksom på det.

Uhæmmede salg

Våbnene strømmede til Tyskland fra Danmark. DISA solgte kanoner, A.P. Møller-virksomheder eksporterede motorer og sikkerhedsudstyr til ubåde, og en fabrik på Frederiksberg solgte flammekastere til hvad der allerede dengang var kendt som en diktaturstat, ledet af krigsforbrydere.

Det hele blev finansieret af danske skatteydere via tyskernes clearing-konto i Nationalbanken. Dansk erhvervsliv tog sig godt betalt for leverancerne. Fortjenester på helt op til 140 procent var ikke ualmindelige.

Dansk Industri og andre brancheorganisationer støttede aktivt samhandlen. Se eksempelvis Industriraadets Cirkulæreskrivelse af 5. november 1940 til Medlemmerne af Industri- raadsorganisationen om 'Eksport til Tyskland og Salg til den tyske Værnemagt. DISA holdt sig ikke tilbage. Tredvernes økonomiske og afsæt-

ningsmæssige krise var glemt med det nye herrefolk i landet, som ikke havde radikale forbehold mod våbenproduktion.

Fabrikkenes arbejdere - som producerede kanoner dag og nat under det meste af besættelsen - var, ifølge forfatterne af "Krigens Købmænd", dygtige, flittige og godt betalte.

Journalisterne på Berlingske Tidende beskriver ud fra et konservativt historiesyn indgående i "Krigens Købmænd", hvorledes ledelsen på DISA selv efter den 29. august 1943 var villige til at forcere arbejdet med at levere kanoner til tyskerne. Hærens Våbenarsenal blev inddraget i DISAs forsøg på at øge produktionen. Men to store sabotager fra BOPA satte delvist fabrikken ud af kraft.

Retsopgøret

Retsopgøret med DISA efter besættelsen beskrives indgående i "Krigens Købmænd". Værnemagerlovene var strikket sammen på en sådan måde, at de store fisk slap fri og de små fisk blev fanget. De to første Værnemagerlove var straffelovstillæg, og de to sidste love drejede sig om tilbagebetaling af for store fortjenester.

Til administration af Værnemagerlov III og IV nedsættes Revisionsudvalget for tyske betalinger, som vist nok første gang omtales i Ditlev Tamms afhandling om Retsopgøret efter besættelsen fra 1984.

Forfatterne til "Krigens Købmænd" har fået lov til at kikke i Revisionsudvalgets arkiv i Rigsarkivet. Det er en særdeles spændende historie om DISA i retsopgøret, de beretter, som jeg af

pladsmæssige grunde ikke skal referere her.

Det vil nok her være på sin plads at overveje om årsagen til, at ingen våbenfabrikanter så vidt vides blev dømt efter værnemagerlovenes straffelovsbestemmelser, netop skyldes den besynderlige liberalisering af våbeneksportloven i maj 1940, hvor al eksport netop skulle finde sted med justitsministeriets godkendelse i hvert enkelt tilfælde.

Når erhvervsorganisationerne og virksomhedernes arkiver engang bliver tilgængelige for forskning og støvet af af historikere, får vi måske svaret på det spørgsmål.

Forfatterne til "Krigens Købmænd" - som også godt kunne have heddet "Dødens Købmænd" - har skrevet den bedste og vigtigste bog om besættelsen i mange år. Bogen er meget velskrevet, detaljeret og godt illustreret.

Journalisterne fortjener meget stor ros for deres mod til at arbejde videre med en meget lidt kendt side af besættelsens historie på en avis, hvor en af aktionærerne blev dømt efter Værnemagerlovene III og IV. Man kan kun undre sig over, at faghistorikere ikke har taget dette vigtige aspekt af Danmarks nyere historie op for længst.

Nu venter vi blot på, at nogle skriver historien om den danske våbeneksport under og efter den kolde krig.

"Krigens Købmænd" - Det hemmelige opgør med Riffelsyndikatet, A.P. Møller, Novo og den øvrige storindustri efter Anden Verdenskrig. Af Jens Christensen, Thomas Christensen, Carl Erik Nielsen. Gyldendal 2000. 324 s. kr. 295.

Nogle dansk våbeneksportører til Tyskland under besættelsen:

A.P. Møller rederierne: nybygning til den tyske marines overkommando.

Burmeister & Wain A/S: granatbunde, kanonlavetter, ubådsmotorer.

Christiani & Nielsen: ubådssluse for den tyske marine i Frankrig 1942.

DFDS A/S: udlejning af passagerskibe og transportpramme.

DISA, Dansk Industri Syndikat A/S: 20 mm kanoner, våben og våbendele.

Dyrup & Co.: camouflagemaling.

Helsingør Skibsværft: ombygning og reparationer.

Hærens Vaabenarsenal: underleverandør til DISA.

Sadolin & Holmblad A/S: camouflagemaling.

Vølund: motordele til ubåde, løberuller til tanks, maskindele til krigsskibe

Aalborg Portland: cement til bunkers.

Aalborg Skibsværft: ombygning og reparationer.

Kilder: "Krigens Købmænd", Information 23/3-81 og sabotage-organisationen Bopa.

Af Tom Vilmer Paamand

Danmark leverer våben til hele verden, fra Australien til Zimbabwe. Regeringen har i årevis prælet af den danske åbenhed, men har aldrig efterlevet den. I praksis står Danmark for den ringeste åbenhed i EU.

Regeringen er langt om længe barslet med en rapport om våbeneksporten, der løfter sløret en anelse, men efterlader det meste i mørke. Som noget nyt er der sat navn på en del af modtagerlandene nu - og der er mange tvivlsomme imellem.

I 1999 var Danmark og en del andre lande inddraget i en *militær aktion* mod Jugoslavien. Det måtte ikke officielt kaldes for en *krig*, men da bomberne regnede ned, er det vel rimeligt at kalde det for en *væbnet konflikt*.

Danmark eksporterede samme år våben til 17 af de lande, der var med i krigen - udover de bomber, som befolkningen i Jugoslavien ufrivilligt modtog fra Danmark. Kosovo står for øvrigt nævnt i rapporten på linje med andre selvstændige lande - regeringen har åbenbart på egen hånd løsrevet landsdelen fra Jugoslavien.

Nøgleordene i den danske politik for eksport af våben er *krigsbegivenheder* og *væbnede konflikter*. Lande, der er inddraget i sådanne - eller hvor der er en risiko for det - vil ikke kunne modtage våben fra Danmark. Og der er ingen forbehold om, at dette ikke gælder, hvis Danmark støtter krigen.

Alligevel eksporterede Danmark våben til Belgien, Canada, Frankrig, Grækenland, Holland, Island, Italien, Luxembourg, Norge, Polen, Spanien, Storbritannien, Tjekkiet, Tyrkiet, Tyskland, Ungarn og USA - der alle var indblandet i bombningerne af Jugoslavien. Hvis den danske politik skal være andet end pæne ord, bør regeringen have en god forklaring parat på disse 17 klare undtagelser.

Ny våbeneksport til Tyrkiet

Den nu forhenværende udenrigsminister Niels Helveg Petersen stop-

Våbeneksport til 17 lande

Danmark leverer officielt ikke våben til væbnede konflikter, men glemmer at nævne de lande, der ikke opgør værdien af sine våbensalg. Det viser regeringen.

pede i 1995 den danske våbeneksport til Tyrkiet, efter et langvarigt folkeligt pres. Tyrkiet havde blandt meget andet bombet kurdiske landsbyer i sin bestandige jagt på kurdiske separatister - og Danmark havde leveret dele til de fly, der bombede.

De politiske forhold i Tyrkiet er tilfredsstillende nu, synes regeringen åbenbart, for våbeneksporten er i al diskretion genoptaget. Forholdene er dog ikke bedre, end at den danske regering for nyligt måtte gribe ind for at få en dansk statsborger løsladt fra tyrkisk fængsel. Manden blev arresteret i Tyrkiet for at have støttet kurderne ved lovlig politisk aktivitet i Danmark.

Tyrkiet står som modtager af en enkelt eksportordre, men vil sandsynligvis modtage langt mere. Rapporten nævner, at Danmark leverer *dele til Leopard- og Leclerc-kampvogne, dele til F-16 fly og Cougar- og Chinook-helikoptere*. Alt dette er på det tyrkiske militærs indkøbsseddel.

Rapporten fortæller nemlig intet om hvem for eksempel en tysk fabrik sælger det færdige produkt til, selv om danske fabrikker har leveret komponenterne. En tilladelse kan forsynes med et forbud mod *reksport* eller en påtegning om *slut-bruger*, men det er ikke fast praksis og fortsat hemmeligt.

Problematiske lande

Det tyrkiske eksempel viser tydeligt hvor ringe offentlighed, der hidtil har været om den danske våbeneksport. Afgørelser om eksport til problematiske lande sker i hemmelighed og helt uden mulighed for åben demokratisk debat. Den danske regering bør fremlægge sine argumenter for de konkrete afgørelser i fuld offentlighed. Regeringen skal dog have ros for, at listen over modta-

gerne af danske våben nu er offentlig. Den har tidligere være umulig at få adgang til, måske for at undgå besværlige spørgsmål.

Israel sender jævnligt raketter og flyangreb mod sine fjendtlige naboer. Hvem der er skyld i hvad er ret ligegyldigt her - spørgsmålet er hvorfor den danske regering ikke opfatter det som en *væbnet konflikt*.

USA er næsten kronisk indblandet i væbnede angreb på andre lande, men er sandsynligvis aldrig blevet nægtet våben fra Danmark. De eneste lande, hvor der er givet afslag på udførsel, er til Indien, Pakistan, Syrien og Vietnam.

Lige som i tilfældet Tyrkiet tyder alt på, at den danske regering vurderer de forskellige lande efter vidt forskellige målestokke. Fortolkningen bør derfor indgå i fremtidige rapporter, så Folketinget kan tage stilling til den.

"Dual-use"

Regeringens åbenhed strækker sig heller ikke til modtagere af såkaldte dual-use produkter - produkter, der både anvendes militært og civil. Her er landene fortsat helt anonyme, lige som produkterne er det. Begrebet dækker for eksempel værktøjs-

maskiner af en så stort set kun brugt under kontrol, offentligheden ind-

Disa har tidligere tøjmaskiner til m Weibel Scientific militært elektronisk have formel tilladelse, altså fortsat hemmeligt eksport heller ikke nævnte navne står der ikke oplyser om på hvilke danske eksporterer våben.

Danmark er de der ikke opgør værdien af våbensalg. Rapporten er ingen brugbar statustråd, og vurderer ikke skøn værdien til ordret kroner.

Kontrollerer jern

Danske skibe transportet våben kloden til Iraks landskrigen til Irak. Dette forhold er nævnt med et ord i danske kontrol med rapporten, der forbliver et postum rapport tyder på, a

Land i krig

ør det alligevel - og er er det eneste EU-ens første meget lidt oplysende rapport.

stort set blot fungerer som et ukritisk formidlingskontor. En række internationale aftaler skal dog overholdes, og efterlader et svagt indtryk af reel sagsbehandling.

Som en bizar konsekvens vil staten overlade kontrollen af dual-use produktionen til virksomhederne selv, fremgår det af et oplæg fra Erhvervs Fremmestyrelsen, der er udkommet lige i kølvandet på den anden rapport. "Med det nye kontrolsystem, lægges der op til en meget højere bevidsthed om eksportkontrol i virksomhederne, helt i deres egen etiske interesse", skriver Erhvervs Fremmestyrelsen.

Ideen kan vel trods alt kaldes for ærlig snak. Når industrien alligevel stort set får lov til at gøre, som den har lyst, kan den vel lige så godt betjene stemplerne selv. Pinligt!

Det er nemlig ikke så meget kontrol at opgive, viser regeringens rapport tydeligt. Danske virksomheder producerer stort set kun halvfabrikata, og det er op til virksomhederne selv at beslutte, om der skal søges tilladelse. Staten foretager intet opfølgende arbejde.

Skjulte våben

Hovedindholdet i rapporten er en fin gennemgang af gældende love, men det er der ikke megen ny åbenhed i.

Af uforklarede årsager er fredsbevægelsernes eneste fingeraftryk i loven - de paragrafer, der tillader arbejdsløse at nægte arbejde i våbenindustrien - omhyggeligt streget ud!

Antallet af tilladelser til eksport angives omhyggeligt, men dette tal er i praksis ubrugeligt. For eksempel nævnes, at der er givet 1 tilladelse til udførsel af våben til Zimbabwe. Men om der bare er tale om en

dansk jæger, der tager sit gevær med hjem igen - eller om 1000 nye rifler, der skal blive i det krigsplagede land, fremgår ikke.

Det fremgår altså ikke, om det er nye eller brugte våben. Rapporten er også omhyggeligt begrænset, så den ingen gang fortæller, om det er dansk producerede våben. Det ville ellers have været en god anledning til også at indføre åbenhed om de danske våbenfabrikker, som fortsat er lukket land.

Størst mulig åbenhed

"Danmark ønsker størst mulig åbenhed om våbenoverførsler", erklærede forhenværende udenrigsminister Niels Helveg Petersen. Men der er lang vej op til de andre EU-lande.

Nordiske lande som Finland og Sverige har traditionelt stor åbenhed om beslutningerne. Finland brillerer ved at lægge tilladelser til eksport frem på Internettet. Sverige har siden 1985 udgivet en udførlig rapport om sine våbensalg, og tilladelserne afgøres af et politisk udvalg under den svenske Rigsdag.

Hvis den danske regering virkelig mener noget med åbenheden, er det ikke nok med en tynd rapport, der blot viser, at det står dårligt til.

Rapporten er dog et omend beskedent skridt mod større åbenhed. Men de mange ubesvarede spørgsmål, som den efterlader, er desværre som sædvanligt stort set ikke blevet nævnt i de danske medier.

Flere af de lande, som vi leverer våben til, optræder jævnlige i nyhederne fra verdens urocentre, og det burde ikke være Danmarks rolle at hælde mere benzin på bålet. Regeringens mål er i følge rapporten at sikre, at dansk våbeneksport ikke bringer freden i fare. Mon ikke for eksempel kurderne i Tyrkiet mener, at det må kunne gøres lidt bedre.

"Udførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse fra Danmark i 1999". Regeringsrapport fra december 2000. Tilsendes gratis ved henvendelse på tlf. 3392 0696.

Læs mere om dansk våbeneksport via www.fred.dk/artikler/vaabprod.

Tilladelser til udførsel af våben fra Danmark i 1999

Forsvarsmateriel

Land	Alliancer	Stk
Australien	-	2
Belgien	EU og Nato	2
Finland	EU	4
Frankrig	EU og Nato	11
Grækenland	EU og Nato	2
Holland	EU og Nato	9
Island	Nato mm	2
Italien	EU og Nato	7
Japan	-	2
Luxembourg	EU og Nato	1
Malaysia	-	1
Norge	Nato mm	13
Polen	Nato mm	1
Spanien	EU og Nato	2
Storbritannien	EU og Nato	7
Sverige	EU	4
Sydkorea	-	2
Tjekkiet	Nato mm	3
Tyrkiet	Nato mm	1
Tyskland	EU og Nato	26
USA	Nato mm	21

Diverse våben

Land	Alliancer	Stk
Australien	-	2
Brasilien	-	1
Canada	Nato mm	7
Chile	-	1
Estland	Nato mm	1
Frankrig	EU og Nato	5
Grønland	Nato mm	3
Holland	EU og Nato	1
Israel	-	1
Italien	EU og Nato	2
Japan	-	1
Letland	Nato mm	2
Litauen	Nato mm	3
New Zealand	-	2
Norge	Nato mm	7
Polen	Nato mm	2
Schweiz	Nato mm	13
Swaziland	-	1
Sydafrika	-	2
Tanzania	-	2
Tyrkiet	Nato mm	3
Tyskland	EU og Nato	8
Ukraine	Nato mm	1
Ungarn	Nato mm	1
USA	Nato mm	15
Zimbabwe	-	1

Kilde: Udenrigsministeriet

Et spørgsmål om troværdighed

Den danske TV kanal TV STOP har lavet en bemærkelsesværdig videofilm om svensk våbeneksport til 33 lande indblandet i væbnede konflikter..

Af Jens Kimby

Filmen "Et spørgsmål om troværdighed" handler mest om Bofors, der fremstiller kanoner og andet krigsmateriel, som gennem årene er blevet eksporteret til 33 lande, der siden 1980 har været indblandet i væbnede konflikter.

Siden den 1. Verdenskrig er våbeneksport forbudt i Sverige. Men landet eksportere alligevel årligt for ca. 3 milliarder svenske kroner. Hvordan kan det gå til? Loven er ellers god nok.

Sverige må ikke eksportere våben til lande som er deltagere i væbnede konflikter med andre lande.

Man må ikke eksportere til lande, hvor der er borgerkrig og interne uroligheder og ligeledes ikke til lande, hvor menneskerettighederne bliver overtrådt.

Alligevel har Sverige eksporteret kanoner og ammunition til Burma, Sri Lanka, Cambodia, Panama, Iran, Iraq, Indien, Pakistan, Bangladesh og Indonesien. Op gennem firserne var Jugoslavien den tredje største aftager af svensk krigsmateriel, leverancer som fortsatte efter 1991, da krigene startede.

Eksporten fortsatte også efter FNs våbenembargo, og da den Europæiske Sikkerhedskonference den 4. september 1992 forbød al eksport til Jugoslavien, blev det efterfølgende afsløret af den svenske avis Ekspresen, at våben dele var sendt med kurerpost til Beograd.

Indonesiske kanonbåde

I 19 år har Sverige solgt Bofors kanoner til Indonesien. Disse leverancer fortsatte også efter, at Indonesien havde okkuperet den tidlige portugisiske koloni Østtimor. Krigen på Østi-

mor har været i 22 år og over 200.000 mennesker har mistet livet, og endnu flere er sårede, eller er drevet på flugt.

FN protesterer og den svenske rigsdag beslutter at stoppe eksporten. Bofors gør indsigelse og får i 1984 tilladelse til fortsat eksport til Indonesien, på trods af FNs advarsler.

Under den borgerlige regering i Sverige lykkedes det Socialdemokratiet i opposition at stoppe eksporten. Da socialdemokraterne igen kom til magten i marts 1996 blev der få dage efter på ny givet eksporttilladelse.

Bofors direktør siger i filmen, at Indonesien udgør en stabiliserende faktor i Sydøstasien og desuden sælger de kun skibskanoner til landet. Hvorefter filmen viser hvordan indonesiske krigsskibe beskylder Østtimor.

Senere siger han, at Sverige har valgt at være et neutralt land og derfor må have sin egen våbenindustri. Men

da hjemmemarkedet er så lille, må man have muligheder for at eksportere for at få en rentabel produktion.

I princippet forbjuden

Filmens stærkeste scener er nærbilleder af socialdemokraten Niels T. Svensson, der sidder i det råd, som skal administrerer den svenske lov om forbud mod eksport af krigsmateriel.

Som han siger, er våbeneksport "i princippet forbjuden", og når der alligevel gives tilladelse, er det efter meget, meget strenge regler. Det er en ynkelig oplevelse at se, hvordan han vrider sig under TV Stops nærgående spørgsmål, hvordan han vikler sig ind i selvmodsigelser og lodrette løgne.

Og hvordan han forklarer, at Sverige fortsætter våbeneksport til lande i krig og som er ramt af våbenembargo med, at Sverige skal være en troværdig leverandør: Indgåede aftaler skal overholdes. Det hele er et spørgsmål om troværdighed.

Under filmen sidder man med en fornemmelse af, at se en film fra een eller anden latinamerikansk bananrepublik ledet af en skrupelløs diktator, og ikke en film om et naboland.

Filmen slutter med at fortælle, at der i 1996 blev indsendt 1.923 ansøgninger om tilladelse til våbeneksport. Ikke én blev afslået.

Bagefter sad jeg og tænkte på, hvorfor Oluf Palme blev myrdet. Men det er jo en helt anden historie. Måske.

"Et spørgsmål om troværdighed".

Dokumentarvideo om svensk våbeneksport. Videofilm på 26 minutter produceret af TV Stop 1998.

Filmene koster 40 kr. stk. for private. Bestilles via www.tv-stop.dk/salgsvhs.

Spot på verden

Samlet af Tom Vilmer Paamand

Borgerlige støtter USAs missilskjold

Både Venstre og Det Konservative Folkeparti mener nu, at de amerikanske planer om et raket-skjold er en fornuftig idé, hvis det også kommer til at omfatte Europa. Regeringen afviser fortsat at tage stilling, selv efter at udenrigsminister Mogens Lykketoft har haft et møde med sin amerikanske kollega Colin Powell i Washington.

Rusland vred over dansk demonstration

Rusland protesterer officielt imod en lille dansk demonstration mod krigen i Tjetjenien, der blev holdt foran den russiske ambassade. Det russiske udenrigsministerium erklærede demonstrationen for "antirussisk".

Nægtene kan vende hjem til Jugoslavien

Det jugoslaviske parlament har givet amnesti til alle, der er flygtet eller har gemt sig under krigen på Balkan. Omkring 24.000 skønnes at blive omfattet af ordningen. Amnestien har dog ikke fået parlamentet til at give fremtidige soldater mulighed for at nægte, og mange kosovoalbaniere sidder også stadig fængslet i Jugoslavien.

USA og Rusland i fælles kamp

I Kosovo skød bevæbnede mænd mod soldater fra USA og Rusland fra de fredsbevarende styrker, der besvarede ilden. Det menes at være første gang siden 2. Verdenskrig, at russere og amerikanere sammen har kæmpet mod en fjende.

Ny militærpropaganda: krigeren.dk

Krigeren.dk er Forsvarets Værnepligt & Rekrutterings nyeste forsøg på at nå ud til de unge. Det nye ungdomsmagasin udkommer på papir og internet, og indeholder stof om filmpremierer, surfing - og militæret. De unge skal udlevere adressen for at deltage i konkurrencer, og vil herefter modtage breve med militære tilbud.

Udenlandske soldater igen på Bornholm

Bornholm har været fri for fremmede tropper siden afslutningen af 2. Verdenskrig, hvor øen blev befriet og midlertidigt besat af Sovjet-hæren. Nu har Hærens Operative Kommando erklæret Den Kolde Krig for afsluttet, og har sendt 41 britiske faldskærmssoldater i træning på Bornholm.

Danmark ansætter lejesoldater

Det danske flyvevåben har stort besvær med at skaffe piloter trods store lønstigninger. Nu bliver konsekvensen, at de første udenlandske piloter ansættes i instruktør-stillinger. Og fra maj næste år omskoles en engelsk pilot til kampilot, i henhold til EUs regler om arbejdskraftens frie bevægelighed.

Tyrkiet stopper EUs militære planer

EU får ikke foreløbig mulighed for at låne NATOs tunge udstyr. Tyrkiet ønsker medbestemmelse, hvis EU skal trække på NATOs materiel og ressourcer. EU finder det uacceptabelt at Tyrkiet, der ikke er medlem af EU, skal have indflydelse - mens Tyrkiet bruger sin veto i NATO i et forsøg på at få tættere forbindelser til EU.

Militær fredning

Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads i Nordsjælland er blevet fredet, selvom forsvaret fortsat bruger den. Danmarks Naturfredningsforening står bag den bemærkelsesværdige fredning af de 489 hektar græslandskab

FN undersøger anklager om danske soldaters sex-overgreb

FN nedsætter en undersøgelseskommission efter at en dansk undersøgelse har frikendt en række danske soldater for et påstået sex-misbrug af en 13-årig pige. Anklagerne er fremsat af en anonym dansk soldat der hævder, at soldaterne optog mishandlingen på video.

Der er flere fredsklip på internettet: www.fred.dk, hvor der også er angivet kilder og mulige links til historierne.

Østtimors vej mod selvstændighed

Fra 1999 til 2000 tog Østtimor et stort skridt fra indonesisk besættelse mod selvstændighed, og befinder sig nu i en overgangsperiode, hvor den styres af FN.

Af Torben Retbøll

Østtimor var en portugisisk koloni i mere end 400 år. I 1975 blev den invaderet af Indonesien. Det var begyndelsen på en blodig og illegal besættelse.

I 1999, hvor Indonesien var svækket af en regional økonomisk krise, accepterede dets regering, at der skulle holdes en folkeafstemning på Østtimor for at afgøre områdets fremtid. Et overvældende flertal stemte for selvstændighed, da afstemningen fandt sted i august 1999.

Pro-indonesiske militser, der var støttet af det indonesiske militær, forsøgte at påvirke resultatet. I månederne op til afstemningen blev tilhængere af selvstændighed udsat for chikane og forfølgelse. Flere tusinde blev dræbt. Da resultatet blev offentliggjort, gik militserne helt amok: De smadrede bygninger og slog endnu flere ihjel.

I september 1999 ankom en international militær styrke (INTERFET) anført af Australien til Østtimor, og i oktober forlod de sidste indonesiske soldater området. I februar 2000 blev INTERFET afløst af en fredsbevarende FN-styrke.

Siden 1999 har Østtimor været styret af UNTAET, United Nations Transitional Administration in East Timor. Formel selvstændighed forventes ultimo 2001 eller primo 2002. Landets officielle navn bliver nok Timor Loro Sa'e.

Det østtimoresiske folk er omsider frit. Den indonesiske besættelse er forbi. Men fremtiden bliver ikke nem. Østtimoreserne står over for en række alvorlige problemer, som de bliver nødt til at løse for at opbygge deres nye nation.

Infrastruktur og økonomi

Et problem er infrastrukturen. Mange veje er i dårlig stand, især i regntiden

fra november-marts. I byerne langs med kysten skal man reparere og udvide havnene, så landet kan handle med resten af verden.

Et andet problem er økonomien. Under den indonesiske besættelse var alle økonomiske aktiviteter kontrolleret af indonesiske generaler, der tjente stort på at udplyndre Østtimor. Nu må østtimoreserne overtage kontrollen med disse aktiver.

Kaffe har længe været et vigtigt produkt, og det er det stadig. Tømmer var tidligere et vigtigt produkt, men der er fældet alt for mange træer i tidens løb, og der er fare for erosion.

Havet omkring Østtimor er rigt på fisk, men mange fiskerbåde blev ødelagt af militserne i løbet af 1999. Østtimoreserne kan ikke fiske i deres eget farvand, før de får bygget nogle nye fiskerbåde.

Der er olie og naturgas under havbunden i havet mellem Østtimor og Australien, der hedder The Timor Gap. Disse naturressourcer kan sikkert give den nye nation et solidt økonomisk fundament.

Den gamle traktat med Indonesien siger, at olieafgifterne skal deles 50-50 mellem de to underskrivere. Traktaten var illegal, da Indonesien ikke havde nogen juridisk ret til Østtimor. Derfor er man nu ved at lave en ny traktat med nye betingelser.

Uddannelse og administration

Et tredje problem er uddannelses-systemet. Under den indonesiske besættelse blev alle tvunget til at lære det indonesiske sprog, *Bahasa Indonesia*. Men sådan er det ikke mere.

Der er mange lokale sprog på Østtimor, men *tetum* er det fælles sprog. I gamle dage var portugisisk det offici-

elle sprog, og nogle østtimoresere taler det stadig, især den ældre generation. Den yngre generation foretrækker engelsk, fordi det hører til computere og internettet. Bortset fra spørgsmålet om sprog mangler de bøger, lærere og skolebygninger.

Et fjerde problem er den civile administration. Under den indonesiske besættelse var området kontrolleret af militæret, mens den civile administration spillede en mere underordnet rolle. Men det er forbi nu. En ny civil administration skal tage sig af infrastrukturen, økonomien og skole-systemet.

Den skal også tage sig af spørgsmålet om, hvor folk befinder sig. Ved slutningen af den indonesiske besættelse havde Østtimor omkring 800.000 indbyggere, hvoraf ca. 100.000 boede i hovedstaden Dili.

Efter Indonesiens tilbagetrækning er mange flyttet fra landdistrikterne og de mindre byer til Dili. Hvis denne tendens ikke stoppes, vil hovedstaden snart være fuld af folk, der er fattige og arbejdsløse. Den nye administration må gøre det attraktivt for folk i landdistrikterne og de mindre byer at blive, hvor de er.

Da militserne flygtede over grænsen til Vesttimor i september 1999, tvang de omkring 200.000 mennesker til at følge dem, og de endte alle sammen i lejre, der kontrolleres af militserne eller det indonesiske militær.

Siden da har nogle af dem fået lov til at vende tilbage til Østtimor, men ca. 100.000 bor stadig i lejre på Vesttimor, mens de venter på at rejse hjem. Det bliver en stor opgave for den nye administration at skaffe arbejde, boliger og uddannelse til dem.

Politisk system

Et femte problem er det politiske system. Østtimor skal have en forfatning. Desuden skal man vælge et parlament og en præsident. Forfatningen vil sikkert blive præget af respekt for menneskerettigheder, demokrati og respekt for international lov. Østtimoreserne ved bedre end mange andre folk, hvad der kan ske, når disse begreber ignoreres og krænkes.

Den første præsident bliver nok Xanana Gusmao, der var leder af den væbnede modstandsbevægelse i bjergene (Falintil), indtil han blev taget til fange i 1992. Den første udenrigsminister bliver nok José Ramos-Horta, der var modstandsbevægelsens diplomatiske repræsentant i eksil. Biskop Carlos Belo var en vigtig person i den humanitære kamp mod Indonesien, men han har næppe politiske ambitioner, fordi han er en kirkens mand.

Østtimors nye overgangs-regering med otte medlemmer blev etableret 15. juli 2000. Nyhedsbrevet *Timor Link*, der udgives af CIIR (Catholic Institute for International Relations), skrev:

"Både FN's Midlertidige Administration af Østtimor (UNTAET) og Timors Nationale Modstandsraad (CNRT) betragter denne institution som et nyt skridt mod selvstændighed. Den har fire østtimoresiske medlemmer, og det er første gang, østtimoresiske ledere har deltaget som ligeværdige partnere i ledelsen af deres land."

Interne modsætninger

Foruden de problemer, der gælder institutioner og organisationer, må østtimoreserne også forholde sig til den kendsgerning, at de er indbyrdes uenige. I gamle dage var det let at stå sammen imod Indonesien. Men nu hvor Indonesien har trukket sig ud, opdager de, at de ikke er enige om alting. Der er mange forskellige meninger om mål og midler.

Der er en modsætning mellem højreorienteret og venstreorienteret politik; mellem den ældre generation, der levede under den portugisisk kolonialisme, og den yngre generation, der kun kender den indonesiske besættelse; og måske en modsætning mellem den eksterne gruppe, der gik i eksil, og den interne gruppe, der blev på Østtimor.

Den katolske kirkes rolle og indflydelse kan også blive en kilde til konflikt. Under besættelsen sluttede mange sig til kirken, fordi den var den eneste legale organisation, der ikke var styret af indoneserne. På den måde kunne man (næsten) uden fare give udtryk for sin modstand mod aggressoren. Det var ikke alle, der sluttede sig til kirken, der gjorde det af religiøse grunde.

Fortidens forbrydelser

Den indonesiske besættelse af Østtimor er fortid, men historien er ikke glemt. Hvad skal man stille op med de forbrydelser, der blev begået mod Østtimor? I Latinamerika overdrog en række militære diktaturer magten til civile og demokratiske regeringer på den betingelse, at generalerne fik immunitet mod alle anklager.

I Sydafrika etablerede man en sandheds- og forsoningskommission (TRC) til at behandle de forbrydelser, der blev begået under apartheid. Tanken var, at sandheden skulle frem, og det skulle gøre en forsoning mulig. I Sydafrika ønskede man ikke at tage hævn og dermed skabe nye ofre, så voldens cyklus fortsætter.

Den sydafrikanske fremgangsmåde har mange fordele, men den blev også udsat for kritik. Nogle hvide mente, at det var en hekse-jagt rettet mod dem, mens nogle ikke-hvide mente, at TRC ikke gik langt nok: De små fisk blev syndebugke, mens de store fisk gik fri.

Når det gælder Østtimor, ønskede stormagterne aldrig en seriøs undersøgelse af fortiden. Sporene ville ikke kun føre til Suharto og hans regime, men også til de stormagter, der støttede ham med penge og våben.

Østtimor kan ikke foretage en undersøgelse alene, og Indonesien vil næppe gøre det. Derfor er der brug for

en international undersøgelse i FN-regi. Den geografiske ramme skal ikke kun være Østtimor og Indonesien, men også de vestlige regeringer og private virksomheder, der støttede aggressionen mod Østtimor.

Tidsrammen skal ikke kun være 1999, men den skal gå helt tilbage til 1974, hvor de første planer for invasionen blev lagt. Når man kender stormagternes holdning, er det imidlertid ikke særlig sandsynligt, at FN nogensinde vil gennemføre et sådant projekt for alvor.

Fra 1999 til 2000 tog Østtimor et stort skridt fra indonesisk besættelse mod selvstændighed, og lige nu finder den tidligere portugisiske koloni sig i en overgangsperiode, hvor den styres af FN.

Selv om FN-administrationen blev hilst velkommen af mange, og selv om den er der for at hjælpe østtimoreserne, så er den paradoksalt nok måske et problem i sig selv på grund af den store økonomiske kløft mellem det velstående FN-personale på den ene side og Østtimors fattige folk på den anden.

Den skandinaviske jurist Christian Ranheim, der var FN-observatør på Østtimor før og efter afstemningen i august 1999, sammenfatter situationen med disse ord:

"Mens processen med at dømme de skyldige fortsætter, bliver internationale organisationer beskyldt for at gennemføre en ny kolonisering af Østtimor. Nogle går endda så vidt, at de siger, at folk har det værre end under den indonesiske besættelse.

Østtimoreserne lever i ekstrem fattigdom, men de ser internationale bistandsarbejdere, der bor på flydende hoteller til en pris på 200 dollars pr. nat, og som drikker øl og hygger sig på den ny-etablerede strandklub i Dili. Den kaffe, de producerer, kan ikke længere eksporteres, fordi man mangler infrastruktur. Det folk, der var parat til at gøre en national indsats for at genopbygge deres land, føler nu en modløshed og apati, der kan bringe hele overgangsprocessen i fare."

Historien om en succes

WILPF fik ved FN-kvindekongressen i New York vedtaget en åben session i FN's Sikkerhedsråd om kvinders rolle i konfliktløsning og konfliktforebyggelse.

Af Annelise Ebbe

Den 24. oktober blev der i FN's Sikkerhedsråd holdt en åben session om kvinder og væbnede konflikter. Den 31. oktober 2000 vedtog Sikkerhedsrådet enstemmigt en resolution om kvinder, fred og sikkerhed. Vejen frem til den åbne session og til vedtagelsen af resolutionen var lang, og til tider har arbejdet mere været båret af stædighed end af tro på, at det faktisk nyttede.

I 1998 begyndte Kommissionen vedrørende Kvinders Status at gennemgå den del af Platform for Action (fra FN-kvindekongressen i Beijing, 1995), der handlede om kvinder og væbnede konflikter. Samtidig startede NGO'er at kommunikere indbyrdes og arbejde med dette område.

Kvinde- og fredsorganisationer havde lagt mærke til, at Sikkerhedsrådet lavede tematiske debatter om børn og væbnede konflikter, civile og væbnede konflikter, HIV/AIDS i forbindelse med væbnede konflikter.

Og man kunne konstatere, at disse åbne sessioner virkede oplysende for medlemmerne af Sikkerhedsrådet og førte til, at der blev skabt nogle institutionelle rammer, der sikrede rutinemæssige overvejelser om disse emner, når der blev vedtaget resolutioner i Sikkerhedsrådet eller sendt folk i marken.

En NGO-koalition dannes

WILPF mente, at kvinders specielle erfaringer under krige og konflikter fortjente en åben session og de resultater, en sådan session eventuelt kunne give. Det skulle både handle om beskyttelse mod kønsbaserede krigsforbrydelser og den kendsgerning, at kvinder ikke anerkendes som og næsten aldrig bliver brugt som fredsskabere, der sidder med ved forhandlingsbordet.

WILPF besluttede derfor at arbejde for en sådan åben session om kvinder og væbnede konflikter og blev koordinato-

tor for en gruppe NGO'er, der var enige i WILPFs vurdering og derfor ville arbejde med på sagen.

Egentlig startede denne NGO-koalition om Kvinder og International Fred og Sikkerhed sit arbejde i frustration over Beijing +5-processen, der hang fast i indbyrdes konflikter mellem forskellige regeringer.

Især to kvinder bør anstændigvis nævnes på grund af deres beslutsomhed, inspiration og smittende ildhu. Det gælder Florence Martin fra Amnesty International og Isha Dyfan, der er WILPF-medlem fra Sierra Leone.

Ud over de to nævnte organisationer deltog International Alert, Women's Commission for Women Refugees and Girls og Hague Appeal for Peace i ko- alitionen.

Præsidenten for Sikkerhedsrådet skifter hver måned. Præsidenten har magt til at kræve en åben session, og koalitionen påbegyndte et systematisk lobbyarbejde over for nøglepersoner i Sikkerhedsrådet for at overbevise dem om betydningen af en åben session.

Koalitionen havde en stærk allieret i det eneste kvindelige medlem, ambassadøren fra Jamaica Patricia Durrant, og i ambassadøren fra Bangladesh, Chowdhury. Han var præsident for Rådet i marts 2000 og holdt en banebrydende tale 8. marts, altså på Kvindernes Internationale Kampdag.

Talen i Sikkerhedsrådet

I sin tale anerkendte han sammenhængen mellem lighed, udvikling og fred, som det også allerede blev formu-

leret i sloganet for FN-konferencen i Beijing i 1995.

Han anerkendte endvidere vigtigheden af at få kvinder repræsenteret på alle niveauer af konfliktforebyggelse, konfliktløsning og fredsopbygning. Endelig vedgik han, at kvinder og børn lider uforholdsmæssigt under krige og konflikter.

Denne tale gav nyt håb og satte ekstra skub i arbejdet. Under det forberedende møde i marts til Beijing +5 blev der iværksat to arrangementer for medlemmer af Sikkerhedsrådet inden for rammerne af Kommissionen vedrørende Kvinders Status. Ved disse arrangementer fik man eksperter på området til at komme med oplæg. Både kvinder fra konfliktområder og mange Sikkerhedsrådsmedlemmer deltog i møderne.

Under Beijing +5 blev der holdt yderligere to af den slags arrangementer. Samtidig intensiveredes lobbyarbejdet yderligere.

Hvert enkelt medlem af Sikkerhedsrådet blev besøgt af en fra koalitionen for at få ham til at forstå betydningen af, at også Sikkerhedsrådet - og ikke alene Kommissionen vedrørende Kvinders Status - medtænker kvinders rolle under væbnede konflikter og anerkender kvinders deltagelse i konfliktløsning osv.

Det konkrete arbejde

Der foregik som nævnt et væsentligt lobbyarbejde over for hvert eneste medlem af Sikkerhedsrådet. Der blev lavet en liste over eksperter, der kunne tale om dette emne i Sikkerhedsrådet.

Der blev lavet en 'pakke' med relevante dokumenter og med et resumé af hvert enkelt dokument. Hvert enkelt medlem af Sikkerhedsrådet blev atter besøgt, fik udleveret pakken og fik mundtligt anbefalet at gå ind for en åben session om kvinder og væbnede konflikter.

Sammen med UNIFEM (FN's kvindeorganisation) fandt koalitionen frem til NGO'er fra Sierra Leone, Somalia, Zambia og fandt fem eksperter, der kunne tale til Sikkerhedsrådet. Der blev lagt en mediestrategi for at få mest mulig pressedækning, og der blev arrangeret en pressefrokost. Frem for

alt blev der lavet et forslag til en resolution efter den opskrift, som Sikkerhedsrådets resolutioner normalt laves over, for at vise, at man ville få det bedste resultat af en sådan resolution, hvis man krævede:

- indarbejdelse af kønsaspektet i alle FN-missioner herunder de fredsskabende.
- uddannelse af alle tropper og civil personale til at vise sensitivitet over for såvel kultur- som kønsaspektet.
- kvinders lige deltagelse ved alle forhandlingsborde.
- beskyttelse af kvinder og piger under væbnede konflikter.

Anbefalinger

Koalitionen lavede 32 anbefalinger til medlemmer af Sikkerhedsrådet. Heri blev det bl.a. foreslået:

- at der gennemføres rutinemæssige overvejelser i de resolutioner, der vedtages, og når der sendes missioner i marken, af hvordan kvinder påvirkes af konflikter.
- at alle rapporter fra generalsekretæren indeholder et kønsperspektiv og data vedrørende adskillelse af kønnene.
- at alle missioner udsendt af Sikkerhedsrådet skal have kønsenheder i lighed med dem, der blev sendt til Kosovo og Timor.
- at også kønsbaseret kriminalitet og kønsaspekter i øvrigt bliver brugt som indikatorer for tidlig varsling.
- at alle FN-sanktionerede tredje-partforhandlere, især alle generalsekretærens specielle repræsentanter har med i deres mandat, at de skal sikre, at der er kvinder ved forhandlingsbordet.
- at der udpeges flere kvinder som specielle repræsentanter og som særlige udsendinge.
- at der indføres fælles disciplinære foranstaltninger over for tropper, der krænker kvinders menneskerettigheder.

Kulminationen på arbejdet

I oktober måned var det den namibianske ambassadør Andjaba, der var præsident for Sikkerhedsrådet. Både han og Namibias regering havde støttet arbejdet.

Allerede i marts 2000 udtrykte de ønske om at få kønsaspektet indarbejdet og få kvinder med i fredsskabende operationer.

Ambassadør Andjaba mente, at NGO'ernes input var meget væsentligt, og derfor besluttede han at organisere et specielt møde med NGO'er.

Det kaldes Arria Formula, opkaldt efter den chilenske ambassadør, der startede denne praksis med at holde lukkede møder mellem NGO'er og Sikkerhedsrådet, møder der gør det muligt for medlemmerne at blive orienteret af NGO-eksperter.)

Dette møde blev holdt dagen før den åbne session, dvs. den 23. oktober.

Ved mødet talte Isha Dyfan fra Sierra Leone, Luz Mendes fra Guatemala, Faiza Jama Mohammed fra Somalia, Inonge Mbikusita-Lewanka fra Zambia.

Som eksperter talte desuden: Cora Weiss (Hague Appeal for Peace) Mary Diaz (Women's Commission for Refugee Women and Children), Anne Burke (Amnesty International), Kate Hunt (Care International) og Betty Reardon (Columbia Universitet).

Dagen efter, dvs. den 24. oktober på FN-dagen, holdt Sikkerhedsrådet sin åbne session, og allerede den 31. oktober vedtog Sikkerhedsrådet en resolution om kvinder og væbnede konflikter.

Resolutionen

Resolutionen, som er vedtaget den 31. oktober 2000 på Sikkerhedsrådet 4213. møde, har fået nummer 1325.

Det fremgår af resolutionen, at man har lyttet til de råd, der er kommet fra NGO'erne.

Det vil føre for vidt at citere resolutionen her, for det første fordi den er meget lang, for det andet fordi den er holdt i dette specielle FN-sprog, der ikke just er meget tilgængeligt.

I det følgende blot et par vigtige punkter:

Indholdet af Sikkerhedsrådets resolutionen nummer 1325, vedtaget den 31. oktober 2000

Kvindens betydningsfulde rolle i konfliktforebyggelse og -løsning og i fredsskabende arbejde er understreget.

Kvinder skal være med på alle niveauer, i alle nationale, regionale og internationale institutioner og processer, hvor der træffes beslutninger vedrørende konfliktforebyggelse, krisestyring og konfliktløsning.

Man opfordrer indtrængende generalsekretæren til at udpege flere kvinder som specielle repræsentanter og specielle udsendinge, hvorfor medlemslandene også skal forsyne generalsekretæren med kandidater til disse hverv.

Man opfordrer også generalsekretæren til at øge kvinders bidrag til FN-baserede operationer, især som militære observatører, civilt politi, nødhjælpsarbejdere og menneskerettighedsarbejdere.

Sikkerhedsrådet udtaler sin vilje til at indarbejde et kønsperspektiv i alle fredsbevarende operationer, og opfordrer generalsekretæren til at sikre, at et sådan kønsaspekt er med i alle operationer i marken.

Man anmoder generalsekretæren om at forsyne medlemslandene med uddannelsesmateriale vedrørende beskyttelse af kvinder under konflikter og vedrørende kvinders specielle rettigheder og behov under konflikter.

Desuden skal dette undervisningsmateriale betone betydningen af at have kvinder med i alle fredsskabende og fredsopbyggende foranstaltninger.

En vigtig passage indeholder en opfordring til medlemslandene om at øge deres frivillige økonomiske, tekniske og logistiske støtte til kønssensitive uddannelsesprogrammer.

Foruden disse mange punkter, der handler om kvinders deltagelse i alle dele af fredsarbejdet, er der punkter, der handler om, at kvinder og piger kræver speciel beskyttelse under væbnede konflikter på grund af den kønsbaserede vold.

Til dette hører også, at man kræver krigsforbrydere, herunder forbrydere der har begået voldtægt eller udsat kvinder eller piger for andre former for seksuelle krænkelser, retsforfulgt og at man kræver, at sådanne forbrydelser ikke omfattes af amnestiforholdsregler.

Et punkt, der er meget vigtig for os som NGO'er, handler om, at Sikkerhedsrådet skal have kønsaspektet og kvinders rettigheder med i sine missioner, hvilket blandt andet skal ske gennem rådgivning fra lokale og internationale kvindegrupper.

Besværgelsen

De mange punkter har mange forskellige indledningsverber: Sikkerhedsrådet "genkalder sig", "husker", "udtrykker", "bekræfter", "understreger", "anerkender", "bemærker", "opmuntrer til", "opfordrer indtrængende til", "anmoder om" (med tre forskellige, stærkere og stærkere udtryk).

Hen mod slutningen "inviterer" Sikkerhedsrådet generalsekretæren til at gennemføre en undersøgelse af væbnede konflikters indvirkning på kvinder og piger, kvinders rolle i fredsopbygning og kønsdimensionerne af fredsprocesser og konfliktløsning.

Man "inviterer ham endvidere" til at forelægge Sikkerhedsrådet en rapport over resultaterne af denne undersøgelse og at stille den til rådighed for alle FN's medlemslande. Den glæder vi os til at se.

Det allersidste punkt, nummer 18, ligner næsten en besværgelse:

Sikkerhedsrådet "beslutter at forblive aktivt optaget af sagen." Det glæder vi os over.

Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed er dansk afdeling af WILPF - Womens International League for Peace and Freedom.

Venner og fjender

Udtalelse fra Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed

For få år siden konkluderede forsvarskommissionen, at Danmark ikke i en overskuelig fremtid kunne forventes truet af fremmede magter.

Nu tre år efter skal vi diskutere, om vi skal dele udenrigs- og sikkerhedspolitik med USA. Det skal ses i lyset af, at forsvarsalliancen NATO nu har skiftet politik og står som et brugbart våben, hvor medlemslandenes interesser er truede.

USA har tidligere inviteret til våbenkapløb. Det resulterede i en række staters økonomiske og politiske kollaps, og forårsagede en social deroute, der i dag kan registreres som flygtningestrømme, lavere levealder, kriminalitet og ustabilitet. Man høstede som man såede.

Thule-radaren i Grønland skal udbygges for at dette spektakulære projekt kan startes. Derfor skal danske og grønlandske politikere og deres undersåtter nu tage stilling til, om de er enige med USA. USA's formidable evne til at skabe sig fjender overalt på kloden - det de selv kalder slyngelstater - er det, der falder én først ind.

Er vi enige? Er disse stater overhovedet i stand til at true USA, og vil vi andre være truet, hvis vi bliver en del af USA's missilforsvar?

Vi skal altså vurdere, om en tvivlsom sikkerhed for USA betyder større usikkerhed for Danmark og helt naturligt usikkerhed for Grønland.

Hvorfor har USA baser og radarer i Grønland? Man kunne påstå, at de aftaler der ligger til grund herfor er mindst lige så forældede, som USA påstår at ABM traktaten er. Det allerbedste svar, når nu høgene i USA fortæller os at missilskjoldet vil blive etableret uanset protester, er at vi opsiger aftalerne.

Verden har ændret sig, vi ønsker tryk gennem nedrustning og social udvikling.

Finn Ekman, formand.

En forudsigelig krig

Oversat af Maria Bergsøe

En provokerende bosættelse

Retrospektivt kan udbruddet af palæstinensisk vrede spores tilbage til den dag den israelske regering påbegyndte Har Homa 1997, en anden "jødisk naboby" til Jerusalem, kun med nogle få kilometer adskilt fra Jerusalem, beliggende på Abu Ghneim bjerget, konfiskeret fra de palæstinensere, som i Beit Sahur bor lige op ad det.

Det foregik for øjnene af verdensoffentligheden på trods af en - bogstavelig talt - enstemmig fordømmelse fra det internationale samfund.

Dengang besluttede den palæstinensiske ledelse at imødegå den israelske provokation med ikke-voldelige metoder. De af os, som var tilstede dengang husker protestlejren, som blev rejst dér, hvor bosættelsen skulle opføres, og hvorfra palæstinensere og israelere sammen foretog adskillige protestmarcher. Vi husker, hvorledes arrangørerne fast og bestemt pålagde de store drenge ikke at samle en eneste sten op

- og hvordan drengene rettede sig efter det, selvom det harmede dem at se, hvordan de israelske bulldozere, lige for øjnene af dem, rev de træer op, som voksede på det smukke, grønne Abu-Ghneim bjerg.

Vi husker de israelske og palæstinensiske børn, der sad sammen i et - for små børn - naturligt venskab, mens de malede smukke billeder af fredsduer og håndtryk mellem arabere og jøder.

Alt dette var fuldkommen forgæves. Bulldozerne fortsatte uforstyrret deres arbejde, beskyttet af svært bevæbnet politi og militær. Efter tre måneders tilstedeværelse på Abu Ghneim blev protest-teltet rullet sammen og ligeså hele aktionen - i frustration og modløshed.

Fra leder i "The Other Israel" december 2000. "The Other Israel" er en af undtagelserne i den israelske fredsbevægelse, der ellers har holdt sig helt passiv eller gået med på Baraks side. "The Other Israel" udgives af den lille fredsbevægelse Gush Shalom, som ikke på noget tidspunkt har givet køb.

Bedre sent end aldrig

Men den 1. december skete der alligevel noget positivt, idet den største etablerede fredsbevægelse *Peace Now* fremkom med den mest utvetydige erklæring nogensinde til fordel for "en palæstinensisk stat, side om side med Israel - langs med grænserne fra 1967 og for fjernelse af bosættelserne efter en fælles aftale".

Den palæstinensiske væbnede modstand har noget at gøre med denne erklæring indrømmer *Peace Now's* leder Arie Aron:

"Det er en trist, men sandfærdig kendsgerning, at voldsomheden i denne Intifada har medført, at den israelske offentlighed må se realiteterne i øjnene.

Navnlig, at det er en illusion, at der kan opnås fred med palæstinenserne samtidig med, at bosættelserne bevares i Gaza og på Vestbredden".

Fra en artikel af Graham Usher i "Middle East International" den 8. december 2000.

Den glemte deportation af tjetjenerne

I 1944 blev hele befolkningen i Tjetjenien tvangsforflyttet som landsforrædere.

Af Helen Krag

Den 23. februar 1944 blev et døgn, ingen tjetjener nogensinde vil glemme. Om aftenen tændtes bål på torvene i landsbyerne i Nordkavkasus for at fejre den Røde Armés Dag. Men da festen var på sit højeste, blev tilskuerne arresteret.

Hele den tjetjenske og ingusjiske befolkning var anklaget for landsforræderi og skulle som straf deporteres til de centralasiatiske republikker Kasakstan og Kirgistan.

Den tjetjensk-ingusjiske republik blev opløst, fjernet fra alle landkort og jorden blev fordelt til andre.

Kvinder, mænd og børn blev anbragt i kreatur- og godsvogne, og flere uger senere læsset af i Centralasien. Så vidt vi ved, var det 387.229 tjetjenerne og 91.250 ingusjere. Næsten hver femte omkom.

Livet i Centralasien var barskt. Lokalbefolkningen havde fået at vide, at tjetjenerne var landsforrædere og at det var under trussel om streng straf forbudt at hjælpe dem.

I 1957 under det korte tøvejr blev regeringsbeslutningen om deportationerne erklæret for ugyldig. Nogle begyndte at vende tilbage til Nordkavkasus, hvor de blev modtaget som fjender og forrædere.

Først da Sovjetunionen begyndte at gå i opløsning, blev der vækket nye håb. De fleste tjetjenerne var trætte af offerrollen og ville nu bestemme selv, og det blev til krig. Men også en vilje til at komme videre. Og blandt andet at mindes den 23. februar.

De glemte deportationer er en nøgle til at forstå, hvad der sker i Tjetjenien i dag. Derfor markerer vi den 23. februar som deportationsdag og vi vil gentage markeringen, indtil den dag, hvor Rusland selv finder på at angre.

Teksten er et oplæg fra den seneste demonstration mod krigen i Tjetjenien. Læs mere på www.tjetjenien.dk.

Kvinder og konfliktløsning

For at forholde sig til en konflikt på en konstruktiv måde, skal konflikten gøres synlig, som for eksempel Kvinder i Sort gjorde under krigene i Jugoslavien.

Af Toni Liversage

Igennem de sidste 10-20 år er der i mange dele af verden blevet oprettet en række nye centre og institutioner for konfliktløsning, som arbejder professionelt med at undervise folk i, hvordan man skal forholde sig til en konflikt på en konstruktiv måde. Og her er et af de første skridt altid at forsøge at gøre konflikten *synlig*.

Det samme gælder for konflikterne af en mere generel natur - nemlig dem der udspringer af grundlæggende holdningsforskelle. Jeg tænker her på den grundlæggende konflikt mellem dem, der mener, at man kan løse interessekonflikter i verden ved hjælp af militære midler og dem, der holder fast ved, at konflikter - også mellem nationer og lande - bør løses gennem dialog og forhandling. Dette er måske et utopisk ønske, men vi er nødt til at holde fast ved det.

Imod atomoprustningen

I begyndelsen af 1980erne så man en bred protestbevægelse vokse op i Vesteuropa imod truslen fra den nye atomoprustning, der var baseret på forestillingen om, at det var muligt at føre "en begrænset atomkrig" - og et af de første og mest synlige initiativer imod denne trussel kom fra Norge.

Jeg tænker her på *Fredsmarch 1981*, hvor tre norske kvinder havde fået ideen til en fredsmarch, der skulle gå ned gennem Europa fra København til Paris for på denne måde at gøre almindelige menneskers protest *synlig*.

Marchen varede seks uger, og initiativet inspirerede en gruppe engelske kvinder til at organisere en ny protestmarch, denne gang i et af de lande, hvor de nye atomvåben skulle udstationeres, nemlig Storbritannien.

Og i september 1981 gik en gruppe kvinder fra Cardiff til militærbasen ved Greenham Common, hvor NATO plan-

lagde at udstationere krydsermissiler i december 1983. Efter at være ankommet lænkede kvinderne sig til indhegningen omkring basen og forlangte, at beslutningen om udstationeringen skulle debateres i fjernsynet. Da kravet imidlertid blev afslået, besluttede de sig for at blive, og de og mange andre kvinder etablerede nu en permanent fredsløjr udenfor Greenham Common basen, som et meget *synligt* tegn op gennem 80erne på protesten mod atomoprustningens vanvid og blev på denne måde det mest kontinuerlige symbol på denne protest.

Med mellemrum greb kvinderne også til civil ulydighed for at understrege deres holdning, idet de forsøgte at lukke basen ved at sætte sig foran indgangen i stort tal. De vidste selvfølgelig godt, at de ikke i det lange løb ville være i stand til at forhindre adgang til basen, men billederne af i hundredvis af kvinder, der sad foran indgangen var en måde at synliggøre et alvorligt problem overfor offentligheden.

Erfaringer fra det ex-Jugoslavien

Også i ex-Jugoslavien har kvinderne været aktive, når det gjaldt om at pege på ikke-voldelige konfliktløsninger, selv om de ikke har været særligt synlige i medierne. Når vi nemlig ser tilbage på krigene i det tidligere Jugoslavien i første halvdel af 1990erne, er det nogle ganske bestemte tv-billeder, der dukker op på nethinden.

Der var for det første, de billeder, der viste selve krigen - mænd der skyder, militsgrupper der invaderer en landsby osv.

Mens den anden type billeder var dem, der viste følgerne af krigsførelsen - de endeløse flygtningestrømme, der først og fremmest bestod af kvinder, børn og gamle.

Og endelig var der dem, der viste, hvad jeg vil kalde for "mændene på de

bonede gulve". Med det mener jeg, de mænd, der havde magt både til at starte og afslutte krigene, og som vi så komme og gå til vigtige forhandlingsmøder. Men intetsteds - eller i det mindste meget sjældent - så vi billeder af folk, mænd såvel som kvinder, som kæmpede imod dette vanvid, og som under utrolig vanskelige betingelser arbejdede for dialog og imod militarisering og had.

Både mænd og kvinder har været aktive i det tidligere Jugoslavien, men jeg skal her især omtale kvinderne, idet det er dem, der mest kontinuerligt og konsekvent har forsøgt at pege på alternativer til militære former for "konfliktløsning".

Kvinder i Sort

En af de vigtigste gruppe har været *Kvinder i Sort* i Beograd, en gruppe, der i øvrigt også er et eksempel på, hvorledes kvinder bliver inspireret af andre kvinders aktioner på tværs af grænserne på samme måde som de engelske kvinder blev inspireret af de skandinaviske kvinders fredsmarch.

I sommeren 1991, kort efter at krigen var begyndt i Jugoslavien, besluttede det europæiske græsrodsnetværk *Helsinki Citizens Assembly* at organisere en såkaldt Fredskaravane gennem de forskellige republikker i det, der stadig hed Jugoslavien. Planen var naturligvis ikke at køre gennem krigszonerne, men at skabe kontakter til grupper og personer i Jugoslavien, der støttede dialog og fredelig konfliktløsning.

Fredskaravane - der kørte gennem landet i september 1991 - bestod af omkring ti busser med folk fra forskellige europæiske lande og besøgte en række byer, hvor der blev organiseret møder med lokale fredsgupper. Den sidste station var Sarajevo, hvor der blev organiseret en stor fredsdemonstration sammen med byens indbyg-

gere; der blev desuden afholdt forskellige møder, blandt andet et kvindemøde, hvor nogle italienske kvinder fortalte, hvorledes de i Israel havde lært en gruppe ved navn *Kvinder i Sort* at kende. Denne gruppe havde siden begyndelse af Intifadaen fra 80ernes slutning demonstreret hver uge i forskellige byer i Israel imod besættelsen af de palæstinensiske områder - klædt i sort - med enkle paroler som "Down with the occupation" osv.; de italienske kvinder bragte ideen tilbage med sig til Italien, og under Golf-krigen i vinteren 1991 demonstrerede de som *Kvinder i Sort* imod krigen i adskillige italienske byer.

Da kvinderne fra Serbien hørte dette, besluttede de sig for at danne en *Kvinder i Sort* gruppe i Beograd, og få uger efter, at de var vendt tilbage fra Sarajevo, begyndte de deres ugentlige protest imod krigen i centrum af byen. Og de stod der hver onsdag eftermiddag i en time gennem alle krigsårene med forskellige paroler, hvoraf nogle af dem havde en temmelig provokerende virkning på Beograds borgere.

En af parolerne lød for eksempel: "At desertere er alternativ til krig", og det var en parole, der ikke kun var af teoretisk betydning for kvinderne, idet de hjalp mange af de unge mænd, som ikke ønskede at gå i krig og derfor var nødt til at skjule sig eller flygte ud af landet. En anden parole, som også gjorde folk vrede, var: "De albanske kvinder fra Kosovo er vore søstre". Det er en kendt sag, at Kosovo spiller

en særlig rolle i den serbiske nationale selvforståelse, hvilket er noget, der er blevet brugt af magthavere til at opvise en hadefuld holdning overfor Kosovo-albanerne. Det har blandt andet resulteret i, at der op gennem 1990'erne er blevet ført en hetzkampagne i medierne - ikke mindst i tv - imod albanerne fra Kosovo, så når *Kvinder i Sort* den 8. marts 1995 - på kvindernes internationale kampdag - demonstrerede i Beograds centrum med en parole, der udtrykte solidaritet med deres albanske medsøstre, fremprovokerede det mange aggressive reaktioner. Der blev spyttet på kvinderne, man sparkede til dem, men de gav ikke op - og blev stående der den sædvanlige time.

Det betød indledningen til en dialog mellem serbiske og albanske kvinder, for kvinderne fra Kosovo havde nemlig tidligere været ret mistroiske overfor kvinderne fra Beograd, men efter demonstrationen den 8. marts blev de klar over, at disse mente det alvorlig.

At overvinde grænser

En anden vigtig aktivitet fra *Kvinder i Sorts* side var forsøget på at fremme en dialog mellem de kvinder, der nu boede i de nye lande, der tidligere havde udgjort Jugoslavien. Allerede i august 1992 organiserede de det første internationale kvindemøde med det formål at samle kvinder fra hele det tidligere Jugoslavien for på denne måde at overvinde de grænser, der var blevet skabt af krigene.

Der var dog ikke mange, der reagerede i første omgang på deres invitation, for på dette tidspunkt herskede der stadig en hel del mistænksomhed også mellem fredsgrupperne, men allerede i 1993 deltog der en gruppe kroatiske kvinder; i 1995 var de Kosovo-albanske kvinder også med - og i 1996 kvinderne fra Bosnien-Hercegovina.

Dialogen mellem de serbiske og Kosovo-albanske kvinder udviklede sig i de følgende år, men samtidig optrapledes konflikten i regionen, og den blev yderligere skærpet i 1998, hvor mange mennesker i Kosovo var nødt til at flygte op i bjergene på grund af de tiltagende overgreb med afbrænding af huse og drab.

Men selv om det på dette tidspunkt kunne være meget farligt for kvinderne fra Kosovo at tage til selve Serbien, kom der alligevel omkring tyve kvinder og deltog i det internationale møde i august 1998 sammen med omkring 200 andre fra ex-Jugoslavien og resten af Europa.

Og på det afsluttende møde vedtog man en udtalelse, der blandt andet understregede vigtigheden af i langt større grad, end det var tilfældet, at inddrage kvinder i konfliktløsning. Det hed her blandt andet, at man skulle arbejde for, "at de aktive kvindegrupper fra Kosovo og Serbien bliver aktivt involveret i fredsforhandlingerne. De betyder nemlig et af de få håb for civilsamfundets værdier og for en anden opfattelse af magt, som ikke ødelægger men styrker demokratiet".

Desværre var det ikke det civile samfund, der blev styrket i de følgende måneder, tværtimod skete der en eskalering af den militære konflikt, og under NATOs bombardement af Jugoslavien blev *Kvinder i Sort* og andre tilsvarende grupper anklaget for at være landsforrædere af Milosevic's regime og blev udsat for alvorlige trusler hvilket betød, at flere af de mere aktive i en periode måtte gå under jorden.

Om kvinder og mænd, krig og fred

At bevæge sig ind på det område, der handler om køn og krig, er ikke nogen enkel sag, som ofte kan føre til meget følelsesladede diskussioner, for her kan man på den ene side finde dem, ➡

➔ der idealiserer kvinder som *det* fredelige køn stillet overfor de aggressive mænd - en meget forenklet sort-hvid måde at betragte et kompliceret problemkompleks på.

Mens der på den anden yderpol er dem, der siger, at der ikke er nogen forskel overhovedet, når det drejer sig om kvinder og mænd og deres holdning til krig og fred - se bare på Margaret Thatcher, Golda Meir osv.

Jeg er ikke enig i nogle af disse to synspunkter, men mener, at når vi diskuterer kvinder og mænd og krig og fred, og betragter de to køn som sociale grupper - og ikke som enkeltindivider - så er der en forskel.

Og det har selvfølgelig først og fremmest noget med opdragelsen at gøre, hvor kvinder socialiseres til at tage sig af børnene, hvilket får betydning for alle kvinder, ligegyldigt om de får børn eller ej. For for at tage sig ordentlig af børn, skal man være god til

at lytte, til at identificere sig med andre menneskers behov, og hvis vi mener, at det er vigtigt at styrke det civile samfund og forsøge at løse konflikter gennem dialog og ved at lytte til andre, er det også meget vigtigt at rette fokus mod kvinders erfaringer.

Jeg omtalte tidligere forskellige typer af billeder, som har domineret fjernsynets beskrivelse af krigen i det tidligere Jugoslavien, og hvor nogle af dem viste de endeløse flygtningstrømme med de mange kvinder, hvor man virkelig kunne tale om kvinder som ofre.

I forbindelse med krige er det imidlertid vigtigt ikke kun at se kvinder som ofre, men også som aktive personer i situationer, der kræver både mod og fantasi.

Kvinder i Sort er et eksempel på dette, og det samme gælder kvinderne fra Greenham Common fredsløjr og mange, mange andre...

Eller for at slutte af med et par linjer af den engelske forfatter Virginia Woolf, som stod citeret i en pjece om Greenham Common, der lyder således - uoversat:

We can best help you prevent war not by repeating your words and following your methods but by finding new words and creating new methods.

NB. Kvinder i Sort er i øvrigt blevet indstillet til Nobels Fredspris 2001 af danske og norske parlamentarikere, og den danske sektion af Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed har indstillet dem til Millennium Peace Prize for Women.

Artiklen er et let forkortet oplæg holdt i maj 2000 i Tromsø i forbindelse med en konference om fredsundervisning og fredskultur.

Mål, værdier og principper for adfærd blandt medlemmer af WILPF

Af respekt for WILPFs historie, visioner og vedholdenhed, organisationens principper og mål der drejer sig om at opnå en ikkevoldelig verden uden krig forpligter medlemmerne sig på at:

1. Arbejde på universel nedrustning, fuld respekt for menneskerettigheder, politisk og social lighed og økonomisk retfærdighed og samarbejde med alle mennesker som den eneste vej til at opnå varig fred baseret på retfærdighed og frihed - ved at arbejde inden for deres eget fællesskab, sammen med andre NGO'er, deres regeringer, FN og FN's særlige organisationer.
2. Have en klar vision om, hvad WILPF vil opnå som en feministisk kvindeorganisation og bygge på individuelle mål med helheden som perspektiv.
3. Reagere kreativt på de krav, som samfundet stiller til os som kvinder, og finde måder, hvorpå man kan arbejde sammen med alle kvinder for at nå WILPFs visioner om en fredelig verden.
4. Arbejde for en retfærdig fordeling af verdens ressourcer, således at alle basale behov kan imødekommes.

5. Hjælpe hinanden i vores bestræbelser på at levendegøre og forme fred ved, at vi opbygger virkelige fællesskaber som basis for sikkerhed.
6. Kæmpe for at gøre en ende på al brug af vold og militære løsninger.
7. Lære at udnytte individets styrke og dermed hendes bidrag til arbejdet.
8. Respektere menneskelig værdighed og dermed hinandens virkelighed og arbejde.
9. Inddrage, tage imod og værdsætte alle WILPF-kvinder og deres arbejde, uanset deres baggrund, deres sociale og økonomiske status, deres farve, deres seksuelle orientering og fysiske og psykiske evner.
10. Undgå alle negative handlinger over for hinanden, støtte, være indfølelse, åbne og ikke stridbare i måden at omgås hinanden på.
11. Hjælpe WILPF med at være demokratisk i sin proces og struktur.
12. Møde udfordringer på en dynamisk og modig måde.

13. Sikre at WILPF har en stærk konfliktløsningsproces indarbejdet i sin kultur, og at WILPF er en organisation i en læreproces, hvor en moral, der omfatter eftertanke, evaluering og besindig handling, kan blomstre.
14. Arbejde dygtigt og effektivt med beslutningsprocesser og prioriteringer og skabe et miljø, der er sjovt og givende.
15. Bestræbe os på at sikre WILPF økonomisk, så organisationen kan være effektiv, tage initiativer, gennemføre projekter og samarbejde med andre ligesindede NGO'er.

Vedtaget 1998 på kongressen i Baltimore.

Oversat af Annelise Ebbe.

Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed er dansk afdeling af WILPF - Womens International League for Peace and Freedom.

Årsmøde i Aldrig Mere Krig

Brænderup Højskole den 21-22. april 2001

Workshop lørdag eftermiddag: Intervenering i krige

Hvad kan vi gøre som pacifister for at stoppe en krig?

Oplæg med deltagere fra Balkan Peace Team, Peace Brigades International samt en dansk politimand, der har været udsendt til Balkan. Alle er velkomne!

Årsmødet slutter om søndagen, hvor det mere formelle program foregår. ➡➡

Alle medlemmer vil snarest få yderligere oplysninger via det lille blad om arrangementet, samt beretninger og lignende efter tilmeldingen.

Tilmelding til årsmødet senest den 7. april til:

Holger Terp. Tlf. 3678 4028. E-mail: amk@fred.dk

Ordinært årsmøde i AMK

Søndag den 22. april 2001 kl. 9:30
på Brænderup Højskole

Dagsorden:

1. Valg af ordstyrer og referent.
2. Beretning fra hovedbestyrelsen.
  - a) Forretningsudvalget.
  - b) Medlemssekretæren.
  - c) Kassereren.
  - d) Landskontoret.
  - e) Ikkevold.
  - f) Medie- og tryksagsudvalget.
  - g) Våbenproduktionsudvalget.
  - h) Internationalt arbejde.
3. Drøftelse og vedtagelse af arbejdsplan for det kommende år.
4. Nominering af kandidater til årets fredsrose.
5. Indkomne forslag.
6. Eventuel årsmødeudtalelse.
7. Fastsættelse af kontingent for 2002-2003.
8. Valg til hovedbestyrelsen.
På valg er Birte Wagner, Jens Thoft og Hermod Folke Hansen.
9. Fastsættelse af sted for næste årsmøde.
10. Eventuelt.

Efter årsmødet: Konstituering af hovedbestyrelsen.

Skriv af, kopier eller klip ud, sæt firmærke på - og send ind.

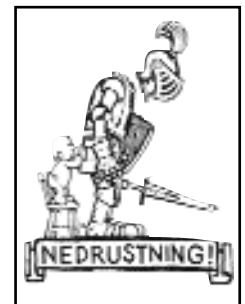
Jeg ønsker at:

- blive medlem af AmK
 få flere oplysninger om AmK
 få oplysninger om militærnægtelse
 få gratis prøvenummer af IKKEVOLD
 abonnere på tidsskriftet IKKEVOLD for 105,- kr årligt
 give én jeg kender et gavekort på IKKEVOLD for 50,- kr
 købe emblemet "det knækkede gevær" for 20,- kr
 købe dinosauer-trøje (angiv størrelse) for 70,- kr + porto

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr. og By: _____

Aldrig mere Krig
Nørremarksvej 4
6880 Tarm

Aldrig mere Krig

Aldrig mere Krig er en forening for pacifister, folk der søger fredelige/ikkevoldelige løsninger på konflikter.

At være pacifist er en livsholdning - derfor er Aldrig mere Krig en gammel forening, der ikke kun kører på enkelte mærkesager, - det er livet, det drejer sig om og den "sag" forældes ikke.

Aldrig mere Krig blev dannet i 1926 og er i dag en af landets ældste fredsorganisationer. Aldrig mere Krig er ikke knyttet til noget parti eller nogen religiøs forening.

Aldrig mere Krig er dansk af deling af Krigsmodstandernes internationale Forbund, War Resisters' International (WRI), med hovedkvarter i London.

Der er brug for pacifistiske synspunkter mere end nogensinde. Vi har brug for at blive flere.

Giv freden en chance - bliv medlem af Aldrig mere Krig. Medlemskab pr. år koster 200 kr. for enkeltpersoner, 250 kr. for par og 125 kr. for uddannelsessøgende, pensionister og civile værnepligtige.

Hovedbestyrelsen består af syv medlemmer:

Birte Wagner, Geert Grønnegaard, Hermod Folke Hansen, Holger Terp, Jens Thoft, Majken Jul Sørensen og Tom Vilmer Paamand. Suppleanter er Arne Hansen, Peter Henning og Ulla Røder.

Hovedbestyrelsen er konstitueret med:

Forretningsudvalg: Geert Grønnegaard (ordfører), Jens Thoft (kasserer) og Holger Terp (sekretær).

Internationalt udvalg: Majken Jul Sørensen (koo.).

Kartotek og bladekspedition: Hermod Folke Hansen.

Medieudvalg: Geert Grønnegaard (koordinator.).

Redaktionsudvalg: Holger Terp og Tom Paamand (koo.).

Sessionsudvalg: Peter Henning (koordinator).

Våbenproduktionsudvalg: Geert Grønnegaard (koo.).

Landskontor

Aldrig mere Krig
Nørremarksvej 4, 6880 Tarm
Tlf. 9737 3163
Giro: 9 00 48 82
E-mail: amk@fred.dk

Besøg Aldrig mere Krig på internettet: www.fred.dk

Kontaktpersoner

Holger Terp, Strandbyparken 4.1.tv.,
2650 Hvidovre, tlf. 3678 4028.

Majken Jul Sørensen, Dyssevænget 14A,
2700 Brønshøj, tlf. 4030 2563.

Finn Held, Aprilvej 24,
2730 Herlev, tlf./fax 4491 6967.

Hanna Lindstrøm, Christoffers Allé 132,
2800 Lyngby, tlf. 4444 3965.

Peter Henning, Unnasvej 3,
3000 Helsingør, tlf. 4921 6563.

Haakon Larsen, Skovbrynet 5,
3450 Allerød, tlf. 4817 2735.

Birte Wagner, Bavnebjergspark 71,
3520 Farum, tlf. 4495 3688

Erik Jeppesen, Paltholmterrasserne 77A,
3520 Farum, tlf. 4495 9141.

Else Dam, Smallesund 2,
3700 Rønne, tlf. 5695 5404.

Geert Grønnegaard, Leragervej 8,
4174 Jystrup, tlf. 5752 8250.

Uwe Riggelsen, Kåstrupvej 4, Spangsbro,
4400 Kalundborg, tlf. 5350 7429.

Hanne Nielsen, J. A. Larsensvej 5,
5300 Kerteminde, tlf. 6532 4474.

Peter Kragh Hansen, Gl. Banegårdsvej 50,
5500 Middelfart, tlf. 6441 8389.

Jørgen Burchardt, Nyborgvej 13,
5750 Ringe, tlf. 6262 3617.

Lars Bang Jeppesen, Kongeåvej 63,
6600 Vejen, tlf. 7536 2201.

Hermod Folke Hansen, Nørremarksvej 4,
6880 Tarm, tlf. 9737 3163.

Svend Haugaard, Violvej 2,
7800 Skive, tlf. 9752 1037.

Jens Thoft, Stadion Allé 43 A,
8000 Århus C, tlf. 8611 2177.

Tom Vilmer Paamand, Ølstedvej 4, Lisbjerg,
8200 Århus N, tlf. 8623 0328.

Poul Gunder Nielsen, Hørslevvej 107, Hørslevbol,
8462 Harlev J, tlf. 8694 1699.

Henning Sørensen, Irisvej 17, Postbok 87,
8500 Grenaa, tlf. 8632 1679.

Tine Forchhammer, Gadebakken 15,
8600 Skanderborg, tlf. 8692 6205.

Bitten og Troels Forchhammer, Gyvelvej 7, Rebild,
9520 Skørping, tlf. 9839 1663.

Arne Hansen, Sønderjyllands Allé 35,
9900 Frederikshavn, tlf. 9842 5542.